

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Waxbarashada Caafimaadka

H O R D H A C

Waxbarashada Caafimaadku waxay ay hadda si sharci ah uga mid noqotay Manhajka. Maadooyinka dugsiyada easaasiga ah ee fasallada 1aad — Baad.

Ujeeddada Waxbarashada Caafimaadka taga leeyahay waxa weeye in la beddeelo asluupta ardayda si ay u gutaan xilka caafimaadka lyo ka bulshada ay la nool yihlin.

XASAN DAAHIR OBSIIYE
Agaansimaha Waaxda Horumarinta Manaahijta

H O R D H A C

Buuggaan waxaa soo ururiyay,
iskuna soo dubariday
daabacadiisa labaad Koxdha
Farsamada ee Xafiiska UNESCO
u qaabilisan tala bixinta
waxbarashada

1st Reprint

Waxbarashada Caafimaadka

CUTUBKA NADAAFADDA.

1.1.

DIINTA IYO NADAAFADDA I.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa in aad :

- b. soo daliiiliso asyado dadka farasya nadaafadda.

Diintseena waxa ku cad sharchiyo iyo godobo ku soo arocay sidii loo hanan laheen nolol habboon.

اللهم ارحمهم وارحم

“(نَدْرَةُ الْجِبَّةِ لِتَوَبَّبِنَ وَيَحْبُّ الظَّاهِرِينَ”

Asyadani waxa ay ka hadlaysaa sida ay diintseenu u xoojinaysa caadooyinka wanaagsan ee caafimaadka galka u ah.

Caadooyinka la ammaanay waxa ka mid ah :-

1. in la qubeysto maalin kasta
2. timaha oo la nadifiyo
3. gacmaha oo la dhago cuntaada ka hor iyo kadib.
4. candhuufta iyo durfka oo la asturo.
5. qashinka iyo waxyaabaha la midka abi in laga foqeyyo agagaarka guryaha.
6. dharka iyo gogosha oo la nadifiyo.
7. ilkaha oo la rumaydo (cadaydo).

- S1. sheeg sababaha loo ammaanay caadooyinkaasi.
- S2. soo weydii waalidkaa maalmaho ku saabsan caadooyinka habboon.

DIINTA IYO NADAAFADDA II.

1.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. shaxxi kartid aayado iyo Axaadiis ku soo arocortay nadaafadda dharka iyo timihiisaba.

Aayadahani iyo Axaadiistuba wuxa ay xoojinaayaan faa'iida ka dambaysa in qofka islaamka ahi uu nadliifiyo dharkiisa, iyo timahiisuba.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْمُلْكُ لِلَّهِ الْعَظِيمِ
وَرَبِّ الْجَنَّاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ
صَلَوةُ الرَّسُولِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

Mar laabood akhri aayadda iyo labada xadiis kadibna wuxa aad buuggaaga ku qortaa dhibaatooyinka ka dhalen kara haddii aam la nadliifin dharka iyo timaha.

2

CIYAARTA CAAFIMAADKA.

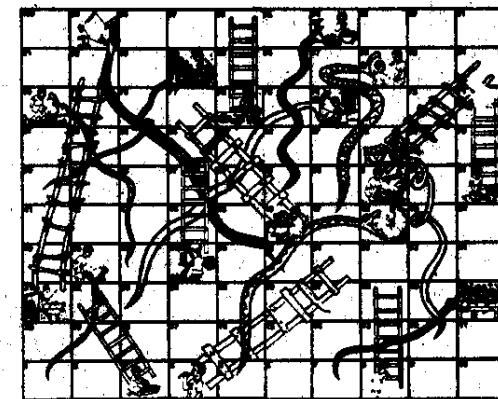
1.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. kala sooci kartid caadooyinka caafimaadka xun ee ku sawirran ciyaarta.

Casharkani waxuu ku saabsan yahay ciyaar.

Cayaartaasi waxaa ku sawirran caadooyinka caafimaadka habboon iyo kuwa xun. Wuxaad isu qaybiisaan afar afar, waxaadna sco diyaarsataan afar shillin (ama kumiyaal).

Ciyaarta wuxa loo ciyaarayaa sidiili imbiliga tirada aad heesho ayaad ka tirinaysaa waqadda. Haddii tiradaasi ay ku dhamaato afka maska waxa aad hoos ugu soo dhacaysaa dabada maska. Haddiise ay tiradu ku dhacdo lugta jarjanjarada wuxaad horay u fuulaysaa xagga sare ee jarjanjaradda. Ciyaaryahankii ku hor dhaca lamberka 100 ka aaya, noqanaaya horyaalka ciyaartooxyda.

Ku naqil buuggaaga caadooyinka tilmeameeyaya caafimaad darrida iyo caafimaadka habboon.

3

DHAQANKA IYO NADAFAFADDA.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaad, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. diyaarin kartid obole lagu hakin karo fiditaanka shubanka.

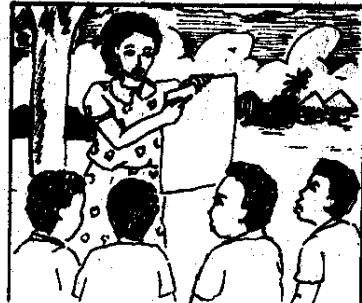
Waxa aad soo baratay falal bedan ee kaalimaya fiditaanka shubanka iyo habab lagu hakin karo falalkaasi. Haddaba ka soo qaad adiga oo fasil.

ku tagay tuulo, carruurta tuuladaasi ku dhagan nasiib u ma yeelan in ay bartaan agootna aad u leedahay caafimaadka.

Tuulada wuxa dhibato culus ku hayaa:-

1. Musqilo la'aan
2. Cudurka shubanka.
3. Dugaga bedan
4. Qashinka meel kasta yaal.

Sidee ayaad wex uga qaben lahayd tuuladaasi,
Adiga oo qorshahaagu ku koobnaan
doona ku dhiiri gelinta carruurta
nadaafadda iyo wax ka bedallidde
xaaladooda nololeed.

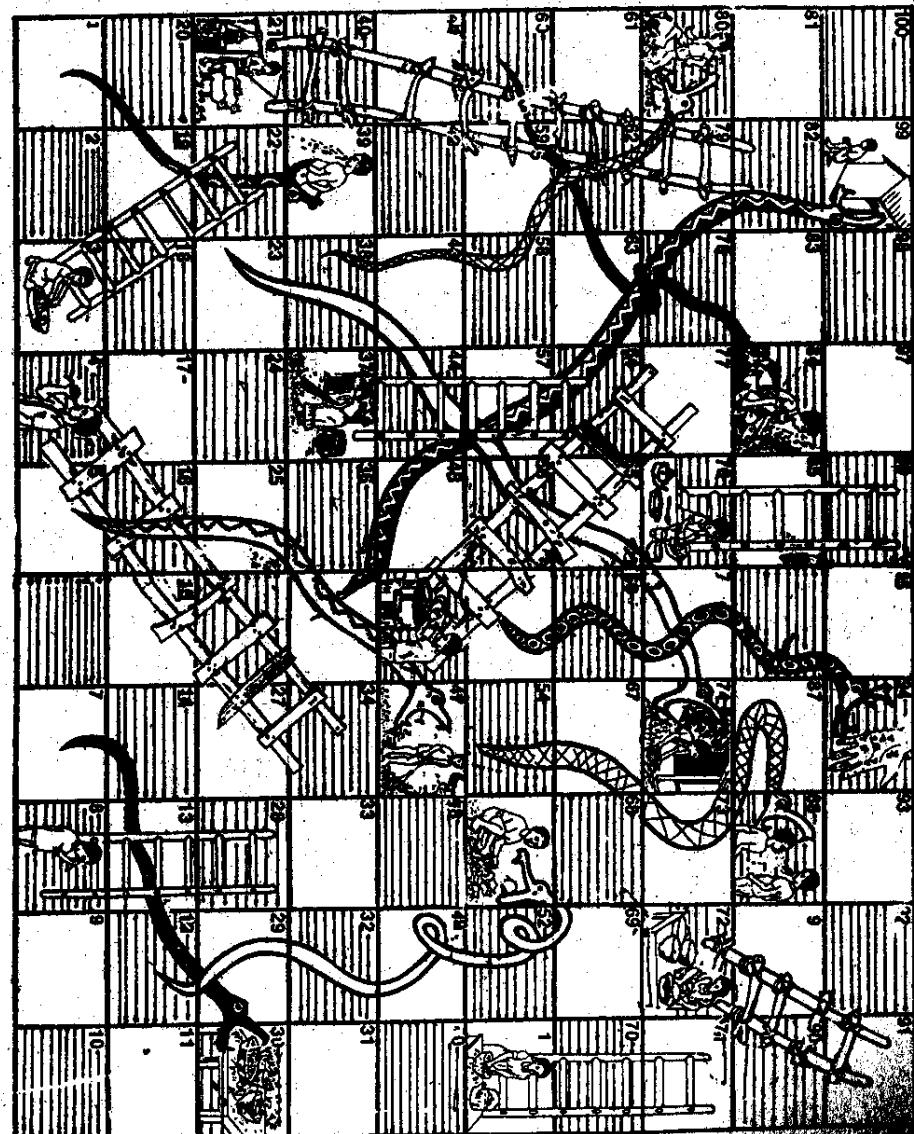

Waxgabad:

Tuuladaada ka dhex sammyeyso fasalka. Dooro qorshe aad ku dareensiiso carruurtaasi sababaha uu ka dhashay cudurkaasi.

Tusaale:-

Sawirrada ku cad casharka 2.3 oo lagu hoos qoro hababka lagu hakin karo fal kasta.

2.3

MEERKA CIYARKE :

1. Ciyaartan waxa lagu ciyaari karas
2 ilaa 4 qof.
2. Waxa lagu ciyaara taaraq ama imbilli
(fururka kooka koolaha).
3. Qof kasta oo ciyaarta ciyaaraya wuxa
uu soo qaadansaya qulius (badhan)
4. Ciyaarta waxa liga bilaabayaa lambarka
kowad (1) waxana bilbabaya qofka hela
tirada ugu badan ee taroq ama imbillida
marka la tuuro.
5. Qofka ku dhaca godka maska afkiisa ah
Waxa cunaya maska waxana uu ku dhacay-
aa maska dabadiisa.
6. Qofka dega godka sallanka-dabediisa
ah waxa uu kor u fuuliyasa sallaan ilaa
uu dego godka sallanka afkiisa ah.
7. Ciyaarta-waxa hadinya qofka ugu hor
guudha lambarka boqolaa (100).

HABA CIYARKE :

Ciyaartani waxay ka hadlaysaa caadooyinka
caafimaadka leh iyo caadooyinka caafimaad
dafridda leh, savirkada ku yaalla maanska
caafimaad dafridda waxay tilmaamayaan caadooyinka
shuurradda ku yaalla salisanada saliicoda
leh.

Fusale:-

Caadooyinka xun,xun,
savirka 30 cunto dabocil la.
savirka 39 candhuuf la tufayo.
savirka 49 banaan lagu kaadhayo.
savirka 53 will qasim ku caayaro.
savirka 80 will ku kaal ka la aan ku socda
meel qashin ah.
74 Gabr-qasim ku shubuya aqalka
bortiles.
86 will weel wasakin ah biyo gelinaya.
94 Gacan waakayaa.
88 will ku hor qitacaya qof kale.
99 will aqalka dhinstacisa ku saxarcoo-
naya.

Caadooyinka filican:

savirka 3 gabar dharr dhaqayaa.
savirka 4 will caddanaya
8 will malar istaga difinaya.
21 nin xoolo waraabiniya.
37 gabar guri xaaqayaa.
46 will qasim meel habboon ku shubuya.
51 gabar faraha dhaqaneyaa.
68 gabar cunto dabooleyaa.

DHAQANKA IYO NADAAFADDA.

3.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa
in aad :-

b. sharxi kartid maahmaaho ku saabsan nadaafadda.

Tiinta oo keliyihi inama fatayso in naan ku dadbaalo
nadaafada, dhaqankeeniba orniyadan ayuu ka yiri
qiimaha ay nadaafadu u lexhlay nolosha.

*Arad waa dan,
Usuguse waa doqontin*

Maahmaahyaasi waxaa ka mid ah :-

1. " Arad waa dan usgagse waa doqontin,

Ru naqil buuggaga maahmaahkaati kadiibay siyaax
macnaha ay xanbaarsantiihuy.

sheeg maahmaah ama oraah ka hadlaysa nadaafadda ?

Taarikh:

Maahmaahda iyo nadaafadda :

Maahmaah ama oraah ku saabsan :

1. In la asturro candhuufta:

2. In la qubysto.

KA HORTAGGA SHUBANKA II.

2.

Ujeeddaa casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa inaad:- b. ka doodi kartid falal suurta gal ah ee lagu hakin karo shubanka.

sheeg laba fal oo sababi kara shuben iyo falalkaasi siyaabaha loo hakin karo.

Sawirkani waxaa ku cad sida qofka shubanka qabaa uu ugu gudbiyo shubankiisa dadka kale.

Waxgabod :

Ardayda laba-laba ha isu raaceen kadibna laba arday midkood ha jilo sawirkha koweed kan kalena ha sheego fal lagu hakiyo.

falalka hakinta hoos ka saxo:

- isticmaal musqilo - saxaro aasid

- duqsiga oo la ciribtiro - cuntada oo la debcoolo.

WAXQABAD.

3.3.

Ujeeddaa casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa inaad:- b. taxi kartid falal lagu hakiyo fal kasta ee fidin karo shuban.

a. Hooyada ayaa ah fidiyaha.

b. Duqsiga ayaa ah fidiyaha.

Dib u fiiri sawirradda ka muuqda bogga 2.3 iyo 3.1 lambarkooda 2.3 iyo 4aad, mid kasta lagu hakin karo.

a. Reerkii oo shuban hayo.

a. Reerkii oo shuban hayo.

b. Reerkii oo shuban hayo.

1. Wuxuu aad riwaayad ka samaysaa sawirrada, adiga oo adeegsanaya dhoobo qoyan.

2. Warqad cad dhinac dhig dhoobada qoyan, fiiirana u yeelo sida uu duqsiga ugu raad-reebo.

Haddaba adiga oo sawir kasta gaarkiisa u fiirinaya ku hoos gor hababka ku habboon ee hakin kara shubanka.

WAXYAABABA SHUBANKA FIDIYA.

4.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. shaxdi kartid sababta ay muhiimka u tahay in dadka la baro shubanka iyo waxyaabaha sababa.

Waxa hubaal ah in aqoonta iyo ilbaxnimaduba ay door weyn ka ciyaraan horumarinta caafimaadka bulshada.

Waxa aad buuxisaa shaxanka soo socda si ay kuugu caddaato arrintaasi.

waxyaabaha ay ku kala duw-	Reer miyi	Reer magaal
1. Musgulo ma isticm- aalaan		
2. Biyo-ku filan ma haystaan		
3. Takhtar ma helaan		
4. Qashin qub ma qabaan		

Ku qor buugaaga jawaabta su'aalaha soo socda:

- S1. Labada heer kee baa u halis ah in uu ku dhaco shuban ?
- S2. Sheeg inta waxyaabood ee sababi kara shuban ee ku qoran shaxamka heer miyiga ?
- S3. Maxey kordhisaa nadaafadarridu ?

talo ka bixi siyaabaha lagu yareyn karo dhimashadaasi faraha badan ?

NADAAFADDA & SHUBANKA.

4.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado waxaa lagaa filayaa inaad:- b. tilmaami kartid falai lagu yareyn karo in uu carruurteenna ku dhaco shuban.

Waxa aad soo baratay in carruur badani oo ku nool miyiga ay u dhintaan shuban. Taawada iyo takhaatiirta ay helaan oo kaliya kuma yaraan dhimashada carruurta ku nool magaaladda.

Balse waxa ay ku dhagmeen aqoonta iyo waayo aragnimada ay kororsadeen. Haddaba taxa soo socda waxa aad ku arki doontaa falal ay ku dhagmeen carruurta oo sababa dhibaato:

1. Dabka ayey ku ciyaraan
2. Faraha ayey afka gashadaan
3. Waxyaabaha dhulka ku dhacay ayey cunaan
4. Meelo wasakh leh ayey ku ciyaraan
5. Cunto af banaan ayey cunaan
6. Banaanka ayey ku saxaroodaan
7. Siulka ayey nuugaan,
8. Geedha ayey fulaan
9. Midiyaha ayey ku ciyaraan

Tusaale:

Taariikh Falalka sababa shuban falalka ka hortagga shuban

1. Meelo wasakhayan oo lagu ciyaaro	1. meel nadiif ah oo lagu ciyaaro
2.	
3.	
4.	

SHUBANKA IYO DHALADA:

4.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. shaxdi kartid siyaabaha ay dhaladu u sababto shubanka.

Waxaa aad hore u soo baratay in asturid la'aanta saxaradu ay sababto shuban. Casharkani waxa aad ku baran doontaa nadaafad xumidda dhaladu in ay sababto shuban halis ah.

" Ii waran Caasha, " ayey tiri hooyo Asli
" Eeddo Asli, cunuggii ayaa shuban iga hayaa ayey ku jawaabtay Caasho. "

" Maxaad siisaas, "? ayey weydiisay caano ayey tiri Caasho.

" Iska aamus, la ogaa dhaladii waxa ay noqotay dilaaga ugu horeeya ee ilmaha.

" ayey ku jawaabtay hooyo Asli.
Dilaal !! oo maxa nooga gadayaan."

ayey Caasha ku calaacashay.

" Hooyo, ma xuma dhaladu, balse waxaa adag nadiifinteeda, waad garanyaasa in aynaan awood u lahayn in markasta lagu dhaqo dhalada biyo kulul waxaa dhalada ka khatarsan bambiirada (Cinjirka) oo kaydsata wasakh oo dhan.

Marka ay duugowdana waxaa uu googo'eedu ku soo haraa afka ilmaha marka uu nuugo. " ayey u sheegtay Hooyo Asli.

" Wallee uma celiyo; " waxa aad sheegtay oo dhan dhaladan ayey ku cad yihiin ." ayey Caasha u sheegtay.

Ku naqil buuggaaga su'aalaha soo socoda jawaabhooda.

- S1. ka faaloo sida ay dhaladu u wasakhobi karto ?
- S2. sidee loo xallin karaa dhibaatooyinka ka dhasha dhalada?

NADIIFINTA DHALADA.

5.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa in ead : b. tilmaamii kartid sida fiican ee loo nadiifiyo dhalada & diyaarinta caano booraha.

Iid badan wyaan ilmahooda ku siiya caanaha dhalo. Dhaladaasi si fudud uma nadiifante, waxa ayna ka mid tahay waxyaabaha sababa shubanka.

Buraanburkani waxa aad ka barandoontaa sida habboon ee loo nadiifiyo dhalada.

Barniyeey hooyo waan kula ballamahayaa Bishaaraan kaaga tagi baahi yeyan arag Biyaha sii diiri booraha aad ku qasi lahayd Baarid yey noqon balaaya ka dhalan kartee Bambiirada maydh dhaladuna biyo kulul ku bafi Boorka ka ilaali oo duqaiga ka balfi Baraarug markay ku kacdo booraheeda sii Bisinkana u qabo sheydaan ha baydadee.

Waxgabod :

Fasalka hortilesa ficiil ahaa . . . uu muuji waxyaabaha uu buraanburka ka hadlay.

INDHO XANUUNKA.

5.2

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad sharxi kartid waxayaabaha sababa indho-xanuunka.

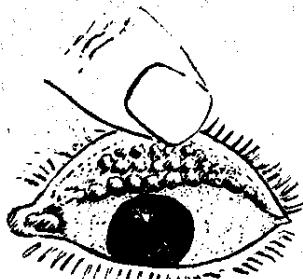

Ayaan darro waa adiga co indho-beela.

Gaar ahseen yaraanta ku indha beela co ku idleysta aduunka madow iyo hagid.

Nasiib darradaasi waxa ay ku dhacdaa carruur badan oo dalkeen ku nool. Indho beelku ma aha cudur kugu soo booda balse waxaa jirta markalado uu soo naro. Cudurka inta aanu sababin indho-beel waxaa loo yaqaan Tarakoona. Astaamaha lagu gartaana waa:-

1. Indhaha ayaa guhiuta biyana yeesha sida daafka oo kale.
2. Bil kadib, nabarro yar-yar oo binki ah ayaa ka soo baxa gudaha baasha sare ee isha.
3. waxa bararte calcosha cad ee isha.
kadibna waxaa ku adkaata qofku in uu isha si fiican u kala furo. ugu dambeeyntiina waxa ay dhaxalsiisa indho-la'aan.
- Haddaba cudurkaasi gaashaanka ugu horeeya ee lagula dagaalamo waa nadaafadda.

Saxiibadaada fasalka/midba mid ha ka baaro xanuunkaasi. soo gadi baalka sare ee isha fiiri haddii ay gaduudantahay, nabarro yar-yar leedahay ama ay ilmaynayo.

NADIIFINTA INDHAHA.

5.3

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad : b. tilmaami kartid habab lagu hakin karo cudurka Tarakoona.

Maadaama uu cudurkani fara be'en ku hayo dadikkeenna, waxaa lagana maarmaan ah in la barto siyaabaha uu ku fido iyo sidii lagu hakin lahaa.

Cudurkani waxa uu ku fidaa taabashada, maro-kaliya co lagu wada tirtirto iyo dugsiga. Waayo arragnimo la laga dhaxlay xeryaha qaxootiga, ayaa lagu ogaaday in cudurkani oo markii hore wada saameeyey xeryaha lagaga ciribtitray iyada co carrurta dhigata dugsiyada la faray in ay olole ku qaadaan nadaafadda iyo daryselidaa walaa-lahooda ka yar-yar ayna aroc kasta u dhagaan wajiga subax kasta si loo hakiyo cudurka TARAKOONAHA:
Waxaana la siiyey wargado ay ku goran yihiin godobo aad u muhiim ah:-

1. Baaris ku samme indhaha.
2. Haddii aad cudurka ka heesho gee goobaha caafimaadka
3. Ugu wajii dhaq biyo nadiif ah subax kasta.
4. Olole ku qaad qashirkha lyo dugsiga.

Mai haddii aad soo baratay doorka ay nadaafaddu ka qaadato ciribtitirka cudurradka ka feker sihiid aad u sartmeyn lahayd gorasho tu saabsan la dagaalanka cudurkaasi

ka jawaab su'aalaha soo socda:

51. Si loo hakiyo TARAKOONHA waxaa habboon in la horriyo dhaqidda :-
a) Faraha
b) Lugaha
c) Wajiga
52. Waa maxay dhibaatada ka iman karta marada wajiga, ugu wada tirtirto ?

NADAAFADDA IYO QAAXADA.

6.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. tilmaami kartid falalka caawiya fidit-aanka cudurka qaaxada.

Cudurka qaaxada, waxa uu ka mid yahay cudurraadha sida ba'an u waxyeeleeya bulshadeenna. Waaana la soo ogaaday in seddaxdii carruur ahiba uu mid la ildarran yahay cudurkaasi. Qaaxadu waxa ay ka

mid tahay cudurraada ku fida nadaafadumida. Haddaba fal�a ugu khatarsan ee fidhiya qaaxada waa:

- marka qaaxa gabuu uu ku tuffo candhuuftiisa meelaha dadku ku badan yihiin.

Sammeetijaabadii :-

1. soo qaado sacabbo carra ah, kuna shub fasalka meel ka mid ah.
2. ku tuuf candhuuf.
3. soo qaado waraago laga garan karo goyeanka, waxa aadna dhinac dhigtaa carraddii aad ku tuftay candhuufada . kadibna u fiirso dugsiiga iyo aida uu candhuufta u gaarsiyo meelaha kale. Sidaasi ma ku fidi kartaa qaaxadu ?

Dugsiga oo qaybiya candhuufta jirranaha ka sakow waxa iyagana dhaada in ay candhuuftaasi ku galasho carradda weliba meelaha habaaska leh, kadibna ay dabayshu soo qaado jeermiskii gaarsaisanaa dadkii kale.

Sheeg falal kale ee fidin kara qaaxada.

Tusaale:

1. isku hor quficiidda.
2. ....

6.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado waxaa lagaa filayaa inaad:- b. sharxi kartid habab lagu hakin karo cudurka qaaxada.

Aad ugu fiirso sawirradha hoos ku yaal .

Adiga oo dib u xusuusanaaya casharradii ahaa 2.3 iyo 3.1, ka feker habab lagu hakin karo fal kasta ee ka mid ah falalkani.

Qof qaaxo qaba oo qof kale ku hor qufacayyo.

Baween guri aan havo iyo qorrax lahayn can-dhuufa ku tufeyya.

Hooyo ilmaheeda u diideysa tallaalka ka hor-tagga.

Waxa ay takhaatiirtu inoo sheegayaan in ay qorraxdu tahay hubka - ugi horseya ee lagula dagaalamo cudurraada ka fida saxarrada iyo candhuufta. Far dadka qaba qaaxada in ay :

1. ku tufaan candhuuftooda meelaha qorraxda leh, kuna aasaan carro kulul.
2. Qorraxseyaan guriga & dharka.
3. Radiifiyaan jirkooda iyo weelasha ay wax ku cunaan.

Marka aad guriga tagto soo ilaalee inta fal ee sababi karta caafimaaddarri oo ay bulshadu istiicmaalaan.

CUTUBKA CUDURRADA

NAQTIIN.

6.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. qilimayn kartid falalka caawiyaa fididda cudurka oo ay bulshadu isticmaalaan.

Bulshadeenku heer waa ay ka gaari karaan caafimaadta habboon, haddii ay bedelaan caadboyinka caafimaad-darrida sebabu. Cutubkani waxa aad ku soo baratesay caadboyin xun-xun oo sebabu caafimaadaro oo ay bulshadu isticmaalaan.

Haddaba caadooyinka hoos ku qoran u kala qimees sidatan:

Haddii ay dadka dhan daqaan farahooda cuntada ka hor iyo kadib ku hor qor (10), haddii ay qaarkhood dhaqaan sii (5), haddii ayna faradhaqan ku hor qor (0)

Ku naqil buuggaaga caadboyinkan kadibna u qimees sida horay laguugu sharaxay.

Caadooyinka xun:

1. Musqulaha aan la isticmalin	_____	Daraje
2. Shaxarada aan la aasjin	_____	
3. Faraha aan la dhaqin	_____	
4. Candhunufta lagu tuffo banaanka	_____	
5. Cuntada aan la dabcoolin	_____	
6. Qashinka aan la fogayn	_____	
7. Carruurta aan loo waji dhaqan	_____	

NAQTIIN

1.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa b. Xusuusan kartid cudurrada dilaaga ah.

Casharkani ma aha intixaan, ee waxa u ku xusuusinaya cudurrada dilaaga ah ee aad soo qaadateen sannadadii hore.

I. Astaamaha, sawirrada qaybta B ka muuqda ku hoos qor cudurrada ku yaalla qaybta F.

T. Cudurro: Dabayl, Tetano, Xilqdeher, Jiddeeco,

II. Dwooyinka ku jira qaybta B ku hor qor ereyga ku habboon ee qaybta T ku jira.

B

1. Hilib bakayle iyo Caano Dameeraad.
2. Duugis (daliig) iyo quraan.
3. Neef loo qalo iyo nasasho.
4. Biyo madheedh iyo Harag riyaad.

T

- Kojije
- Xilqdeher
- Dabayl
- Jiddeeco.

II. Ku hor meelaha bannaan ereyaga ku habboon.

1. Aadan waxa qabatay xummad, muddo ka dib waxa ku bilaabatay qufac dheer, oo uu ka dambeeyo matag, cudurkee ayaa uu Aadan qabaa

2. Aamina waxa jeexay qori, muddo ka dib waxa qabatay xummad, murucyada aaya kogay, ilkahana way isku qabatay sheeg cudurka ay Aamina qabto

3. Raxma waxa ku dhaadday xummad xoog leh, marmarna way shubantaa, murucyada aaya xanuuna, muddo ka dib xummadii way ka jaal tay, waxa ay nogotay Jiis (laangadhe), cudurkee ayaa ay Raxma qabtaa

MAXAA KEENA CUDURRADA

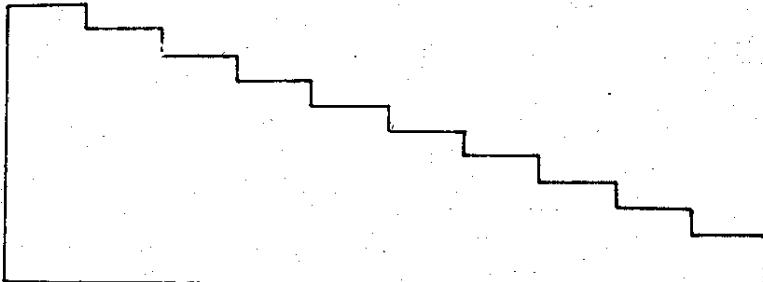
1.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa in aad:- b. sharxi kartid waxa uu yahay jeermisku.
t. tilmaami kartid cudurrada uu keeno jeermisku.

Xayawaanada aduunka ku nool waxa jira, qaar aad u yar-yar isla markaana ay waqyeeladoodu badan tahay.

1. Xayawaanada hoos ku qoran, ku buuxi jara radha sida ay u kala yar-yihiin: Adhi, Kaneeco, Jilir Ihp3j Wiyil, Qiringir (Huunyo) Lo', Baranbaro, Bisad iyo Maroodi.

Ma jiraa noole ~~sa'at~~ qirinqui co indhaha lagu e daa?
wuu jiraa noole qirinqui ka yar, laakiin indhah ~~z~~ arki karo.
Aragtidha noolaha waxa loo adeegsadaa qalabka oo ya jaan weynayso.
Noolahaas waxa loo yaqaan Jeermis?

WAA MAXAY JEERMIS?

Jeermisku waa noolaha cudurrada u keena dadka iyo xoolahaba. Jeermisku wuu noocyoo badan yahay, nooc waliba waxa uu keenaa cudur gaar ah. Cudurrada uu jeermisku keeno waa ay tiro baadan yihiin waxa ka mid ah Qaaxada, Duumada iyo Gooryaanada.

Ku gor jawaabta saxda ah buuggaaga:

1. Jeermiska ma la arki karaa weynayso la'aan?
2. Waa maxay jeermis?
3. Maxaa ka mid ah cudurrada uu keeno jeermisku?
4. Waa maxay weynayso?

GOORYAAN JILLAABEED

1.3.

Ujeeddada casharka:- Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa in aad :- b. sco saari kartid nooca uu u egyahay Gooryaan jillaabeedku.

Waxa jira xayawaan: dulin ah oo ku nool dadka cal-coshiisa. Casharkan waxa aad ku baran doontaa, nooc ka mid ah xayawaanada dulinka ah, oo lco yeq-aano gooryaan jillaabeed.

Gooryaan jillaabeedku waa xayawaan dulin ah. Waa uu ku nool yahay calcoosa dadka. Gooryaankani aad ayaa uu u yar yahay. Indhahana laguna arki karo. Waa lagu arki karaa weynayso. Dhererkiisu waxa uu qaadhaa hal sentimitir (1mm).

Gooryaan jillaabeedku waxa uu ku badan yahay oo laga qaadaa, neelaha wabiyada leh ee ay had iyo jeer carradoodu qoyan tahay.

Ku gor jawaabta saxda ah buuggaaga:

1. kes ayan dulin ah.
- b. Dugaiga t. Kaneecada j. Gooryaan jillaabeedka x. Baranbarada.
2. Gooryaan jillaabeedka dhererkiisa wein (b) 15 mm(t) 10 mm(j) 1 sm(x) 2 mm.
3. Gooryaan jillaabeedka waxa lagu arki karaa b. Indhah t. Murayyad j. Weynayso x. Murayyadiin indhaha
4. Sides ayaa lagu qaadi karaa gooryaan jillaabeedka. b. Faraha oo aan la iska dhagan t. Filiif a oo asti fiican loo karkarin j. Carro qayyaan oo kaso la'aan lagu socdo

FAAFIDDA GOORYAAN

2.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, wawa lagaa filayaa in aad:- b. tilmaami kartid meertada nololeed ee gooryaan jillaabeedka.

Xayaanada adduunka ku nooli wawa jira qaar aan keli noolaan karin ilaa ay helaan noole kale ay ku dul noolaadaan.

Qofka qaba gooryaan jillaabeedka, marka uu ku saxaroodo meel bannaan, wawa saxaradiisa soo raaca ukunta gooryaan jillaabeedka. Ukuntaasi marka ay hesho carro diiran, oo goyan wawa ay noqtaa caydi. Caydigu waa gooryaan jillaabeed aan qaangaadh ahayn.

Waxana uu awood u lee-yahay in uu galo jidhka dadka. Caydhigu wawa uu jidhka ka galaa magaarka, gaar ahaan lugaha. Ka dib wawa uu u gudbaa xididada dhiiga, ilaa uu ka gaadho mindhicirka yar. Caydhigaasi wawa uu ku qaangaadhaa mindhicirka yar. Halkaasi ayaa uu ukunta ku dhalaa. Ka dib ukuntuna wawa ay soo raacdaa saxarada qofka. Sidaa ayaa uu ku fidaa gooryaan jillaabeedka.

Ku qor jawaabaha saxda ah buuggaaga:-

1. Goobo geli jawaabta saxda ah:-
- b. Qofka qaba gaaryaan jillaabeedka saxaradiisa waka soo raacda i) Gooryaan ii) Caydi iii) Ukunta gooryaanka iv) Dixri.
- t. Ukunta marka ay hesho carro diiran oo goyan wawa ay noqtaa i) Gooryaan ii) Dixri iii) Caydi iv) mas.
- j. Caydigu wawa uu dadka ka galaa i) Indhaha ii) Thegaha iii) Magaarka iv) Sanka.
- x. Gooryaan jillaabeedka qaangaadhka ahi wawa uu ku nool yahay i) Carrada ii) Calcoosha iii) Mindhicirka yar iv) Hunguriga.

ASTAAMAHAA IYO DAAWEYNTA

2.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, wawa lagaa filayaa in aad:- b. Agoonsan kartid astaamaha qofka qaba gooryaan jillaabeedka.

Gooryaan jillaabeedku wawa uu jidhka ka nuugaa dhiig fara badan.

Astaamaha gooryaan jillaabeedka:

Astaamaha ugu horreeya ee lagu garto gooryaan jillaabeedka waa:-

1. Dhiig yar	3. Daal iyo wadno xannuun
2. Qufac iyo riirabtayo	4. Kala goysyada oo barara sida jilbaha iyo surullada.

Daaweynta gooryaan jillaabeedka:

Gooryaan jillaabka wawa lagu daweyyaa dawada loo yagaano vermax (feermakis) Daawadani waa kiniini waxaana loo qaataa sidan:-

Da'da	Nooca daaweda	Oiyaasta waqtiga	Muddo
Caruur	Kaniini	Subaxdii Habeenkii hal xabo hal xabo	Seddex maal mood
Dadka Waaweyn	Kaniini	Subaxii Habeenkii hal xabo hal xabo	Seddex maal mood

Eignin:- Daawada Vermax (feermakis) lama siin karo naag uur leh ana ilmaha ay da'disu ka yar tahay labo sannadood.

Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga:-

1. Daawada gooryaan jillaabeedka wawa la qaataa muddo i) seddex billood ah. ii) seddex maal mood iii) seddex saacadood.
2. Daawada feermakis (vermax) wawa carruurta la siiyaa. i) hal xabbo, ii) laba jab, iii) laba xabbo iv) hal jab
3. Daawada feermakis (vermax) lama siin karo i) carruurta ii) dadka waaweyn iii) naag uur leh iyo ilmaha yar.
4. Daawada gooryaan jillaabeedka waa i) Asbiriin ii) Antibaar iv) Feermakis.

BOOQASHADII NUUR (I)

2.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa inaad:-
a. tilmaami kartid sida looga hortago.
gooryaan jillaabeedka.

Sheekadan waxa ay ku saabsan tahay nin la yiraahdo Nuur oo ka mid ah shaqaalaha caafimaadka gobolka oo booposhoo ku tegay tuulo ka mid ah tuulcoyinka gobolka.

Roob aad u fara bedan ayaa da'ay.
Harooyinkii oo dhambi way buuxameen.
Caasha iyo Hooyadeed, Faadumo iyo Xaliimo, waxa ay dhar ku maydhayeen harooyinka. Alxandullilashi, illaahay baa roob inoo keenay, waxa synu ka raysanaynaa biyihii synu meesha fog ka soo dhaamin jirnay".
ayey tiri Caasha Hooyadeed.

Bas baa yimid, ayey Caasha tiri. Dhammaantood waxa ay eegeen xaggii baska. Tolow ayaan ku soo degi doona, ayaa ay tiri Caasha. Alla nin dhurban oo shandad wata ayaa ka soo degay ayey tiri Xaliimo. Ninkii waxa ay isgarteen Mahdi, "Tolow waa kuma ninkaasi". ayaa ay Faadumo tiri. "Xagga dowleda umu buu ka socdaa, waxyo waxa ay isku raaceen xaggii duga tuulada gurigiisa".
ayey Caasha Hooyadeed tiri".

Aniqaa iyo Xaliimo ayaa soo ogaansyna, waxa uu ninkaasi doonayo ayay Caasha tiri. "Caash iyo Xaliimo waxa ay u dhagaageen xaggii Mahdi. iyo ninkii u dhagaageen.

Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga:

1. Maxaa ka mid ah faa'iidooyinka Roobka ?
2. Halkee ayaa ay joogaan Caasha iyo Hooyadeed ?
3. Ayaa baska ka soo degay ?
4. Halkee ayaa aad biyaha ka heshaa ?

BOOQASHADII NUUR (II)

3.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa inaad:-
b. tilmaami kartid caadooyinka xunuu ee fidiya gooryaan jillaabeedka.

Waxa innoo scotta sheekadii ahayd booqashadii Nuur.
"Tolow inuu ninku ka doonayaas musqulaha oo gelgelayo" ayey tiri Caasha. Malaha shuban baa haya" ayaa ay Xaliimo tiri. Waxa ay arkeen ninkii co laadaya meelihii ay carruurtu ku saxarodeen iyo isaga oo si kulul duga tuulada ula hadalya.

Nuur waxa uu ku soo wareegay tuuladii, isaga oo fiirinaya meelaha ay carruurtu ku ciyaarzyaan iyo cawka meelaha ka baxay.

"Waa ay wada cage cad yihiin" ayaa uu Nuur yiri.
"Naa malaha beer buu rabaa" ayey Caasha tiri.
"Naa ma aha, ee waa shaqaale caafimadd oo wax bun baadhayaa" ayey ku jawaabtay Xaliimo." Naa eeg, waxa uu la hadlayaa naagta guriga rear Tyaaasiin xaarinaysa "ayey tiri Caasha. Caasha iyo Xaliimo waxa ay arkeen Nuur oo gaacanta ku fiigaya will ku xaareya biyaha agtooda." Meelahaas oo kale weeyaan meelaha ay ku dilaaci karto ukunta gooryaan jillaabeedka ayaa uu Nuur yiri."
Nuur waxa uu ku yiri duga tuulada dadka oo dhan isugu yeer, waxa aan doonayaan in aan la hadlo.

Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga :

- I)
b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	j)
- faro dhagasho	- musqulo lagu	- kabo la'aan						
- cadayasho	- saxaroodo	- fara dhag la'aan						
- dadka oo lagu	- kabo la gashada	- banaanka						
- qufaca.	- biyaha oo la	- oo lagu saxaroodu.						
		- karkariyo.						
- II) 2. Maxaa ka mid ah waqyaabihii uu Nuur ku arkay tuulada ?

BOOQASHADII NUUR (III)

3.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharakani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. tilmaami kartid sida looga hortago gooryaan jillaabeedka.

Waa qaybtii saddexaad ee sheekadii boogashadii Nuur.

Cabdi oo ah duga tuulada, waa uu isugu yeedhay dadki tuulada degnaa, waxnuna hadalkiisii ku bilaabay; Nuur waa madaxa caafimaadka ee gobolka, waa uu ka hadlayaa dhibaatda caafimaad ee tuulada.

Nuur waa uu hadalkiisii ku bilaabay;

Maadoona aad degantiihiin tuulo beeralay ah, waa inaad gashatiin kabo si aad uga badbaadaan gooryaan jillaabeedka. Waa inaad isticmaashaan musqulo, haddii ayna musquli jirin waa inaad astaan saxaradiina.

Ciidda aqallada lagu salaaxayb waa in meel nadiif ah laga soo qaado oo aan la isticmaalin ciidda wasakhaysan. Intaas aan idin soo sheegay waa ay ka hor tegeyaan faafidha gooryaan jillaabeedka. "Carruurtä ka illssiliya in ay ku ciyaaraan iyo in ay ku saxaroodaan agagaarka guryaha ayaan u yiri Nuur.

Hadda maxaa aynu ka qaban karnaa tuulada dhammaanteed waa ay wasakhowday "ayaan u yiri duga tuulada." Waa in aynu ka guurnaa ayaan u Jimcaale yiri. "Waxaas hadal ma aha" ayaan u yiri Nuur. Waa in ocole nadaafadeed lagu qaadaa tuulada, ka dibna laga ilaa liyaa wasakhda "ayaan u Nuur ku soo gagabayey haddalkii. Dhammaan dadki tuulada waa ay ururiyeen hadalkii Nuur, waxayna balan qaadeen in ay fuliyeen arintaas.

1. kee ayaan ah caadooyin lagaga hor tago gooryaan jillaabeedka.
- (b) cadayasho t) kabo la qaato j) qubaysi.
- 2) kee ayaan ahayn caadooyinka lagaga hortago gooryaan jillaabeedka.
- b. musqulo la isticmaalo, t. saxarada oo la aaso,
- j. carro nadiif ah oo la isticmaalo.
- x. carruurta oo ku ciyaarta meel waskh ah,

GOORYAAN MIIG

3.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharakani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. sheegi kartid sida uu u eyahay gooryaan miig. t. tilmaami kartid sida uu u faafo.

Casharkan waxa aad ku barandoontaan Gooryaan labaad oo dulin ah, kaas oo la yiraa gooryaan miig.

Gooryaan miig waa gooryaan aad u dhuuban, midabkiisu waa caddaan. Waxa uu u eyahay miig dun ah, sidaas ayaanu ku qaata magaca. Dhererkiisu waa ha sentimitir (1sm).

Sidde ayaan uu ku fidaa ?

- 1) Habeenki marka qof gooryaan miig qabaa uu seexdo waxa dabada ka soodaadada ukunta. Ukuntaasi waa ay qofka u keentaa cun-cun. qofka waxa uu isku dayaa in uu futada xog-xogdo, halkaas ayaa ay ukuntu ka gasha cidiyaha hoosttoodu ama waxa ay ku daadataa gogosha.
- 2) Marka qof laabto ama seexdo gogosha ay ukuntu ku daadataay, ukuntaasi waxa ay ku dhuumataa cidiyaha qofka.
- 3) Haddii aanu qofku faraha dhagan inta aanu cuntada cunin, ukuntu waxa ay u gashaa afka.

- b. Gooryaan miiga aad buut u _____
- t. Gooryaan miigu waxa uu eg yahay _____
- j. Gooryaan miiga ukuntiisu waxa ay ku daadataa _____
2. Godbo Geli jawaabta saxda ah:
  - b. Gooryaan miiga dhererkiisu waa i) 1sm ii) 0.1sm iii) 11sm.
  - t. Gooryaan miiga waxa laga qaadaa i) cuntada ii) biyaha iii) faraha wasakhaysan.

KA-HORTAGGA IYO DAAWEYNTA

4.1

Ujeeddada Casharka:- Marka uu casharkani dhammaado, wuxa lagaa filayaa inaad:-b. Tilmasaad kartid sida looga hortago gooryaan miiga.

t. Sharxi kartid sida loo daaweyyo gooryaan miiga.

Sida aan hore ku soo sheegnay ukunta gooryaan miiqawaxa ay ku dhuumataa cidiyaha hoostooda. Haddiba waa in si joogto ah faraha la iskaga maydhaa gaar ahaan inta aadan cuntada cunin. Gogosha lagu seendo waa in qoranda lagu wadhaa, oo la burgufaa. Haddii aad habeenkii cun-cun isku aragtid ame aad ilmaha ku aragtid tag butaan socod eegtada kuugu dhow.

Sidaas ayaa lagu daweyyaaf

Gooryaan miiga wuxa lagu daweyyaaf dawada loo yaqaan ANTIBAAR (ANTEPAR). Daawadani was laba nooc, kiniini iyo sharroobo. Midkii la helbaa was la isticmaalaa. Daawadan wuxa laga helaa farmashiyayaasha.

Habka qaadashshada daawada:-

Qofka	Da'da	Sharroobo qiyasta	Kiniini qiyasta	Waqtii
Carurta	8-12jir	qaaddada yar 1½	1½ habeen iyo subax	muddo todoba maalmood
Carruurta	ilaa 7 jir	1 habeen iyo subax	1 habeen iyo subax	muddo todoba maalmood
Carruurta	3 jir iyo wixii ka yar	½ (nus) qaddo habeen iyo subax	½ subax iyo habeen	muddo todoba maalmood
Dadka waaweyn	dhammaan	2 qaadad yar habeen iyo subax	2 rabbo habeen iyo subax	muddo todoba maalmood

Geli jawabta saxda ah:

- Ukunta gooryaan wuxa ay gashaa
  - dhulka, ii) cuntada iii) cidiyaha hoostooda.
- Dawadan qofkii sadex jir ka yar wuxa uu qaadanaya
  - 1 ½, ii) 2 ½, iii) ¾
- Daawada gooryaan miigu wuxa lagu magacabaa _____
- Daawada gooryaan miigu was laba nooc _____ iyo _____
- Kh.Qofka gooryaan miiga qaba wuxa lagu gartaa _____

4.2.

GOORYAAN MULLAAX

Ujeeddada casharka:- Marka uu casharkani dhammaado, wuxa lagaa filayaa inaad:- b..sheegi kartid nooca uu u eyyahay gooryaan mullaax.

Xayawaanada dulinka ahi way badan yihiin wuxaad casharkani ku baran doontaan gooryaanka ugu weyn gooryaanada ee dadka ku nool.

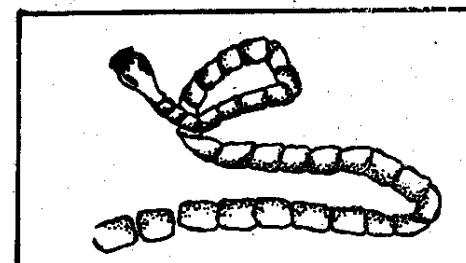
Gooryaankani waa ka duwan yahay kuwii aan horey u soo qaadnay;; jirkiiisu wuxa uu ka kooban yahay dhowr xubnooc. Xubin kasta wuxa ay awood u leedahay meesha ay gasho in ay ku taranto.

Gooryaan mullaaxu dhererkiisu wuxa uu gaadheetoban mitir (10m).

Gooryaankani aad ayuu u dheeryahay waxana uu xidhi karaa mindhicirka yar.

Gooryaankan wuxa laga qaadaa hilibka lo'da oo aan aad loo karinin iyo gacmaha oo aan la dhagan cuntada ka hor iyo ka dib.

Sawirka gooryaan mullaaxaa:

Ru gor jawabta saxda ah buuggaaga:

- maxa uu gooryaan mullaaxu kaga duwan yahay gooryaanada kale ?
- Ma immisaa gooryaan mullaaxa dhererkiisu ?
- Muhiim laga qaadaa gooryaan mullaaxa ?

FAAFIDDA GOORYAAN MULLAAX

4.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaad, waxaa lagaa filayaa in aad :-
b. tilmaami kartid meertada nololeed ee gooryaan mullaaxa.

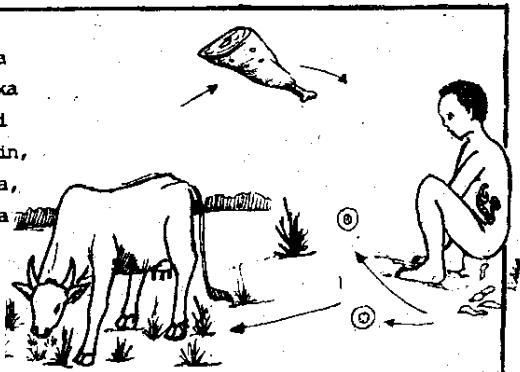
Gooryaankani waxa uu ka mid yahay noolayaasha dulinka ah ee noloshooda isku mara laba noole oo kala duwan.

Wareegga kowaad :-

wareegga hore waxa uu ka bilaabmaa marka qofka qaba gooryaankan uu ku saxaroodo meel bannaan. Wuxa saxaradiisa soo raaca gooryanka xubniihiisa qaar ka mid ah oo soo googo'ay. Xubnaha wuxa ku jira ukunta gooryanka. Haddii uu neef daaqo neeshii lagu saxarooday, ukunta ayaa daaga u raacda, ka dib waxa ay u gudubtaa xubnaha neefka, qaar ahaan murugyada. Halkaasi oo ay ukuntu ku sarsaysato dabool adag.

Wareegga labaad:

Waxa uu ka bilaabmaa, marka uu qofku cuno hilibka neefka qaba gooryaankan oo aanu si wanaagsan la iskaga karkarin, ukuntu waxa ay gashaa qofka, waxayna ku dhigtaa qidaarka mindhicirka. Gooryaankani waxa uu mindhicirka ka nuuqaa nafagada, waxuna keenaa calool xanuun.

Ku gor jawaabta saxda ah buuggaaga:

1. Qofka qaba gooryaan mullaax waxa saxaradiisa soo raaca:
a) dhiig b) xubnaha gooryanka qaar ka mid ah.
c) gooryankii oo dhan.
2. Xubnaha gooryanka waxa ku dhex jira,
a) gooryankii oo yar b) isaga oo qaan-gaar ah.
c) Ukunta gooryanka.

30

4.3.

DAAWEYNTA IYO KA HORTAGGA

5.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :-
b. tilmaami kartid ka hor-taga iyo daaweynta gooryaan mullaaxa.

Gooryaan kasta waxa uu leeyahay hab looga hor-tago oo u gaar ah si loo dabar gooyo. Waxa jirta daawo u gaar ah oo dilli karta.

gooryaan mullaaxa waxaa lagaga hortegi karaa :-

1. In faraha si joogto ah la isaka meydhoo cuntada ka hor iyo musqusha ka dib.
2. Hilibka lo'da oo aad loo bisleeyo, inta aan la cunin.

Daaweynta gooryaan mullaaxa:

Gooryaan mullaaxa waxaa lagu daaweyya kiniinka loo yaagan.

Niklosamaydh (Niclosamide) oo ah 500mg.

Da'da	Nooca laawada	Ogayaasta	Muddo
Dadka waaweyn	Kaniini 500mg	Afar xabo	Hal mar
1-2jir	kiniin ***	hal xabo	" "
3-5jir	kiniin ***	labo xabo	" "
6-12jir	kiniin ***	Afar xabo	" "

Digniin :
Kiniinkan ha qaadan dhakhtar la'aan inta lagu faray ka badan.

erayada ku yaal liska A ku aadi liiska B
sida ay iskuu habboon yihiin :

A

B

1. Sida fiican ee lagu dabar gooyin karo waa
2. Kiniinka lagu daaweyo gooryaan mullaaxu waa
3. Kiniinkaan waxaa laga helaa
4. Kiniinka waxa qaadan kara
5. Ogiyaastu dadka waaweyn waa
1. Niklosamaydh.
2. Afar xabo hal mar
3. Hilibka oo aad loo kariyo
4. Dadka waaweyn iyo caruurra
5. Farmashawa.

31

HA-DHEGAYSAN KHURAFAADKA (I)

5.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaan in aad :-
b. tilmaami kartid astaamaha cudurka Qaaxada.

Cali waxa uu ka dhashay qoys xoolo dhaqato ah waxa uu ahaa wiil xagga kartida iyo firfircooniida qoyska meel wanaagsan kaga jira.

Cali markii uu noqday wiil xilqaad ah, waxa uu go'aansaday in uu guursado oo reer samaysto. Waka uu doonay gabadh iyana ka dhalatay qoys xoolo dhaqato ah co la yiraahdo Cibaado. Cali qoyskoodii iyo qoyskii Cibaado ka dhalatay waxa ay ku ballameen in arooska laga dhigo guga soo sooda. Waxa soo galay gugii lagu ballamay arooska.

Cali waxaa loo aroosiyay Cibaado, waxa ay noqdeen qoys cusub oo aad isu jecel. Muddo wax sida la ahaadaba oo barweago lagu jiraba, Cali waxa ku dhacay xannuun.

Maalinba maalinta ka dambaysa miisaankiisa ayaa hoos u sii dhacaayey. Habeenkii marka uu seexdo waa uu dhididi jiray. Marka uu soo toosana waxa uu qufac isdabajoog ah oo socday muddo ka badan bil.

Marka ay casarkii tahayna waxa qaban jirtay xummad.

Gobbo ku wareeji ereyga saxda ah:

1. Cudurka Cali hayaa waa;
- b) Kaadidhiig t) Duumo j) Qaaxo x) Hargeeb.
2. Kee ayaa ah astaamaha Qaaxada
- b) Kaadida oo dhiig soo raaco t) dhaxan j) qufac isdabajoog ah.

HA-DHEGAYSAN KHURAFAADKA (II)

5.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaan in aad :-
b. tilmaami kartid waxyaabaha khuraafaadka ah .

Weli waxa accota sheekadii ahayd hadhagaysan khuraafaadka qaybtii labaad: Soomaalidu waxa ay ku maahmaahdaa nin buka bogol u tali.

Cibaado oo ah Xasan xaaskiisa iyo Xasan qaraabadiisa waxa ay aad uga warwarsan yihii xannuunka Xasan haya, waxayna ku tashadeen in loo geeyo faaliye. Subaxii dambe ayaa Xasan waxa loo goccyey nin faaliye ah wax sheega.. Faaliyahii waxa uu u sheegay Xasan xaaskiisa iyo qaraabadiisa in waxa Xasan haya uu yahay saar, loona baahan yahay in saarka laga tumo. Waxa kale oo uu faaliyahu sheegay in Xasan feeraha laga gubo, kadibna dhiig la cabsiyo

Xaaskii Xasan iyo qaraabadii Xasan waxay ku dhaqaageen howshii uu faaliyaha sheegay. In kasta oo wixii faaliyahu sheegay oo dhan la qabtay; hadana Xasan wax uga kordhay oo faa'lido ahi ma jirin, bogsasho uu bogsado iska daaye, imminka Xasan waxa uu tufayaa dhiig. Kannuunkiina wuu ku sii kordhay. Dabkiid lagu gubayna waxa uu ku sii kordhiyey dhaawac. Xasan waxa uu imminka gaadhey heer uu sariirta ka kici waayey.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:-
b. Tilmaami kartid sida loo daaweyyo Qaaxada

Waxaan dawo kuu noqonayn ha ku daalin nafta, hana ku dhamayn lacagtaada iyo xoolahaaga. Sida, saarka wadaada oo ay aaminsan yihiin dadka maangaabka ah. Haddii aad xannuun dareento u tag bukaan socod segtada kugu dhow.

Qaraabadii iyo xaaskii Xasan wuxuu la geeyeyen wadaad caalim ah oo diinta si fiican u yaqaan. Wadaadkii wuxuu xasan ku akhriyey Qur'aan wadaadkii wuxuu kula taliyey, Xasan in isbitaal la geeyo.

Xasan wuxuu la geeyey isbitaalkii, waxaana la baadhay xannuunkii hayay. Takhtarkii baadhay Xasan. wuxuu caddeeyey in uu xasan qabo cudurka loo yaqaan Qaamo. Xasan wuxuu loo gudbiyey isbitaalka u gaarka ah Qaaxada si loogu daaweyyo. Xasan wuxuu la kulmay takhtarka mid ah takhaatiirta ka-ho-r-t-a-g-g-a. Qaaxada takhtarkii wuxuu u soojeediyeey Xasan tallocoyn fiican wuxuu ku yiri Qaaxadu waa cudur aad u sahlan, waana la daaweyntaraa, haddii aad dawada si sax ah u qaadato. Daawadan ayaa aad qaadanayessa muddo hal sano ah. Haddii aad daawada si habسامي ah oo joogto ah aad u qaadan weydo, cudurkani wuxuu u kugu noqonayaa mid aan lagaa daweyn karin.

Ku gor jawaabta saxda ah buuqqaaga

1. Goorma ayaa Xasan dhakhtarka la geeyey?
2. Sheeg cudurka Xasan laga helay?
3. Ayaa Xasan takhtarka u qaaday?
4. Xaggee ayaa Xasan loo gudbiyey?
5. muddo intee ah ayaa habboon in dawada Qaaxada laqaato?
6. Maxaa dhacaya haddii, dawada aan si habboon loo qaadan?
7. Sida ayuu daktarku ku gartay cudurka Xasan?

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. tilmaami kartid siyaabaha looga hortaggo Qaaxada.

Waxaa inoo socota sheekadii ahayd hadhageysan khuraafaaadka, qaybleedii afarraad.

Takharkii wuxuu u talo u soo jeediyey xaaskii Xasan wuxuuna ku yiri. Cibaado, waxaa lagaa doonaya inaad ka caawisid Xasan habka uu dawada u qaadanaayo. Markastana xusuusi in uu qaato dawada waqtigeeda. Wuxuu aad ugu dadaashaa cuntada nafaqada leh. Sida, Hilibka, Caanaha, Ukuunta iyo khudaarta. Waxaa kaloo, si joogto ah qoraxda u dhigaysaa gogosha guriga. Daqadahana u fur, si uu gurigu u helo qorax fiican. Candhuufa waa in uu ku tufo bannaanka, ama daasad dambas kulul lagu shubay. Ka dibna candhuufa ku shub-meel qorax leh. Waayo qoraxdu wuxuu ay dishaa jeermiska ku jira candhuufa, ayaa uu takhtarku yiri. Takhtarku wuxuu Cibaado u sheegay in aancudurkan la qaadi karin haddii uu qofku dawada si joogto ah u qaato. Cibaado way qaadatay taladii takhtarka, wayna fulisay waxyaabihii la faray. Xasan wuxuu caafimaad yaa ka dib markii uu dawadii u gaatay sidii loo faray iyo muddadii la faray.

Xasan wuxuu hadda ka qaybaataa howlahisa caadiga ah.

Ku gor jawaabta saxda ah buuqqaaga :

- kee ayaan ahayn ka hor-taga qaaxada.
- a) candhuufa oo lagu tufo daasad dambas kulul ku jiro.
  - b) Afka oo la dabboolo marka la qufacaayo.
  - c) dawada oo loo qaato si joogto ah.
  - d) musquusha oo la isticmaalo.

DABARGOYNTA QAAXADA

6.3.

Ueeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. tilmeami kartid meelaha ay ka furan yihiin xarumaha dabargoya qaaxada ee dalkeena.

Haddii aad dareento in aad qabto cudurka qaaxada si degdeg ah ula xidhiidh xarumaha dabargoya qaaxada ee kugu dhow.

Dalkeena waka ka furan dhowr xarumood oo ka hor-tagga Qaaxada ah.

Xarunahaasi waka ay ku kala yaaliin.

Mogdishu waka ku yaalla sadex xarumood.

Hargaysa waka ku yaalla xan keliya.

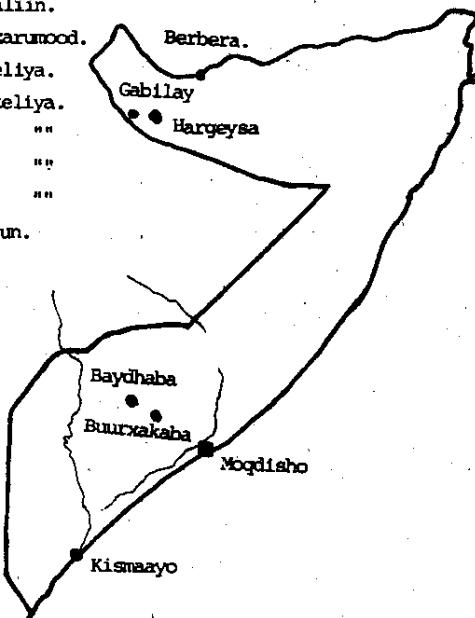
Berbera " " " xarun keliya.

Gabilay " " " "

Baydhaha " " " "

Buurxakabo " " " "

Kismaayo waka ku yaalla hal xarun.

Ku qor jawaabta saxda ah buungaaga goraalka ah:-

1. Meega xarumood oo dabargoya qaaxada ayaa dalkeena ku yaalla ?
2. Sheeg meelaha ay ku kala yaalaan ?
3. Magaaladee ayaa ugu xarumo badan ? sheeg sababta .

HEES

7.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. tilmaami kartid astaamaha cudurka Qaaxada.

Heestani waka ay kugu baraaru jinaysaa siyaabaha lagu garto cudurka Qaaxada iyo daawayntiisa.

Qaayaha naftiyo :
waxay ku gotomaan.
Qaaxo wa bukaan.
Sambabkay goddaa.

Qimaha Dardimo.
Caafimaad gabkee.
Waa qoon jirra ah.
Gallaalaa badhkii.

Qaado oo talada
Quundo oo Dawada
Qiro oo jirrada
Cudur haysu Qarin

Qoonsinaadka Hore.
Qufac waa astaan .
Qaaxadu markay .
Haddii uu qarsado.

Qandho iyo kulay.
Qaaxo lagu yagaan.
Qofka ku cusub tahay.
Dabagabasho ma leh.

Qaado oo talada
Quundo oo Dawada
Qiro oo jirrada
Cudur haysu qarin

Quwad beel jirkay.
Qolfoof soconayuu.

Qaaxadu degtaa.
Qaabka nogonayaa.

Qaado oo talada
Quundo oo Dawada
Qiro oo jirrada
Cudur haysu qarin.

XANUUNKII YAASIIN

7.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. sheegi kartid astaanaha cudurada Duumada

Reer Aadan waa qoys beeralay ah, waxa ay ku nool yihiin tuulo barwaqaysan oo aad u rooban. maalin maalmaha ka mid ah, ayaa Faadumo sidii

caadada u ahayd ay Aabaheed shaahii ugu geysay beerta.
Faadumo waxa ay u tegtay Aabaheed oo ku nasanaya geed hoostii.
"Aabbe, Yaasiin meeyey, shaaha ha kula cabbee" ayaa ay Faadumo tiri.
Halkaa beerta dacalkeeda ayaa uu lo'dii la joogaa ye u yeedh"
ayaa uu Aadan yiri. Faadumo waxa ay u tagtay Yaasiin, waxana ay aragtay Yaasiin oo jiifa meel dugaal ah oo qoraxduna hayso. War Yaasiin maxaa kugu dhacay"? ayaa ay Faadumo tiri. "AAH....waan qadhqadhyaya, oo dhaxan ayaa i haysa" ayaa uu Yaasiin ku jawaabay.
Faadumo iyo Yaasiin waxa ay u wada yimaadeen Aabbahood.
Aabbe, Yaasiin waa uu xanuunsanayaa" ayaa ay Faadumo tiri.
Aadan waxa uu taabitay Yaasiin madaxiisa, "Umm .... xummad xoogleh ayaa haysa ee gurigii u kaxee" ayaa uu Aadan yiri.
Faadumo iyo Yaasiin waxa ay yimaadeen gurigii," Faadumo buste isaar waan dhaxmoonaayaaye,
"ayaa uu Yaasiin yiri.
Goor casar gaabadkii ah ayaa uu Aadan beertii ka yimid." Wiilkii ka warrama weli ma jiifaa" ayaa uu Aadan yiri.
HAA, xummad xoog leh ayaa haysa, wuuna matagayaa waxana uu ka cabanayaa madaxa iyo goorta," ayaa ay Hooyo sucaad ku jawaabtay. Sheekada qayteeda hore intaa ha innoo joogto.

Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga.

1. cudurradaan soo socda kee ayaa ugu badan beeralayda.
  - a) T.B, t) kaadidhiig, j) Duumo.
2. cudurkee ayaad u malaynaysaa in uu Yaasiin qabo.
  - a) Gooryaan, t) Duumo, j) hargab.
3. sheeg astaanaha Yaasiin ka muujda?

DAAWEYNTA DUUMADA (I)

7.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. tilmaami kartid dawada dhaganka ah ee cudurka Duumada.

Waa qaybtii labaad ee sheekadii xannuunkii Yaasiin. Yaasiin weli waa uu xanuunsanayaa. Waa maalintii labaad ee uu jiifay. Hooyo Sucaad waxa ku soo baxsatay hawshii uu Yaasiin qaban jiray.

Maanta Hooyo Sucaad waxa ay lo'da geysay beerta.

"War Aadan wiilkan xannuunsanaya, ma sidaas baan ku eegnaa maan dawo u raadino". ayey Sucaada tiri.

"Inanka sida loo hayo waxan u malaynaysaa in ay dumo hayso" ayaa uu Aadan yiri." Oo Duumada maxaa lagu daweeyaa", ayey Sucaad weydilisay." Dadkii hore waxa ay siin jireen caano geel oo dhay ah. Iyo carmo la kariyey biyaheeda. oo Aadan

Caanaha geela iyo carmada ma la hubaa in ay duumada ka daaweynayo. Ayaa ay tiri Hooyo Sucaad, Naya, Sucaad duumada waa qaras (dacar) marka caanaha geela iyo carmada waxa ay shubaan calcosha isla markaana waxa qofka ka dhammaanaysa dacarta (garasta).

"oo xaggee aan hadda ka doona caanaha geela".

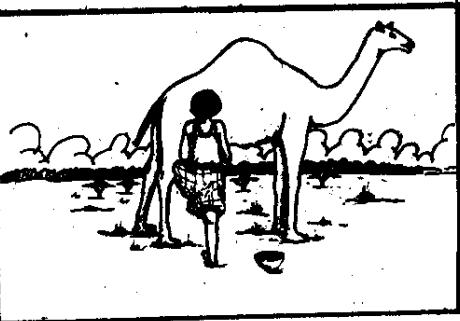
ayaa ay Sucaad tiri.

"Reer waasuge uga soo qaad caano geel" ayaa uu ku jawaabay Aadan.

Ku qor jawaabta saxda ah :

1. Waa maxay cudurka haya Yaasiin ?
2. Maxaa lagu daaweyyaa cudurka duumada dhagan ahaan ?
3. Maxaa ay qofka u taraan caanaha geela iyo carmada ?

DAAWEYNTA DUUMADA (II)

8.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. tilmaami kartid dawada cilmiga ah ee cudurka Duumada.

Waa gaybtii saddexaad ee sheekadii xanuunkii yaasiin.
hooyo Sucaad wuxuu ay tagtay gurigii reer Waasuge,
waxana ay la kulantay Subban.

Subban waa xaaska Waasuge. "Iska warrama Subban." War nabab Sucaada".
Maxaa darmaa maanta ? ayaa ay Subban tiri.
" Walaalay wiilkii yaraa ayaa ay duumo ku dhacday, oo waxan doonayaa caana geel" ayaa ay Sucaado tiri .
Caanahana sii kowdheh, waxase jirta daawo aad u fiican oo duumada lagu daweeyo, waxa laga helaa farmashiyaha tuulada ee u doona " ayaa ay Subban tiri. Sucaado wuxuu ay ku soo noqotay Aadan, waxa ayna u sheektay Aadan in daawo u fiican duumada laga helo tuulada. Sibaxii dambe Aadan waxa uu tegay tuuladil, waxana loo tilmaamay meeshii uu farmashiyuhu ku yaallay. Aadan waxa uu galay farmashiyahii " war dewada duumada ma haysoo ? ayaa uu Aadan yiri."Haa adeer " "oo maxa la yiraahdaa adeer ". Waxa la yiraahdaa kaloorokwuiin (chloroquine).
Sidaa ayaa loo qaataa ? Adeer waxa loo qaataa sidan:-

Da'da	Nooca daawada	Qiyaasta iyo waqtiga.	Muddo
Carruur 10-15 sano	kaniini	saddex xabbo hal mar	saddex casho.
Carruur 6-9 sano	kaniini	laba xabbo hal mar	saddex casho
Carruur 3-5 sano	kaniini	hal xabbo hal mar	saddex casho.
Carruur 1-2 sano	kaniini	1 Nus hal mar. 2	saddex casho.
Carruur 0-1 sano	kaniini	1 Afar maalhood meel- 4 ahaan	saddex casho
Dadka waaweyn	kaniini	Afar xabo hal mar	saddex casho

KA-HORTAGGA DUUMADA

8.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa in aad :
b. tilmaami kartid siyaabaha looga hortago Duumada.

Soomaalidu wuxuu ay ku maahmaahdaa, Daad inta uuna ku soo gaadhin baa la iska moosaa.
Waa gaybtii Afaraad ee sheekadii xanuunkii Yaasiin.

Subban ayaa boogosho ugu timid qoyska reer Aadan.

" Iska warrama rear Aadan ". Waa nabab Subbanay ", ayaa Sucaad ku jawaabitay. " Ka warrama wiilkii xanuunsanayey ayaa ay Subban weydiisay. " Wuu caafimaaday markii dawadii la siiyey, oo saakaba lo'dii ayaa uu raacay " ayey hooyo Sucaad tiri.

" Oo kaalay Sucaada, waxa kaneecad idinku dhaliyeyba waa cawska agalka hareerihisa idinka buuxsamaye, maad iska jartaan." ayaa ay Subban tiri.

" Walaalay ma kaneecada ayaa keentaa Duumada " ayey Sucaad weydiisay.

" Haa, oo waliba waxa ay ka dhalataa meelaha cawska qoyan leh iyo meelaha biyo fadhiisinka ah ". ayey Subban ku jawaabitay.

" Hadda maxaa sameeyaa agalkana way iiga buunkaaye." ayey Sucaad tiri.

" Waaad yeellayaa cawaskan iska jar-jar ashuunkana daboolo. agalkana qaac (qilq) ku shid, si ay u dhimato, ayey Subban tiri ". Sucaad waxa u riyaagday taloo-yinka Subban, wayna fulisay.

Buuxi meelaha bannaan.

1. kaneecadu waxa ay ka dhalataa _____ iyo _____.
2. cudurka duumada waxa keena _____.
3. kaneecada waxa lagaga hortegi karaa _____.

KAADI DHIGGA.

8.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. tilmaami kartid in cudurka kaadidhiigga laga qaado biyaha wabiyada iyo harooyinka.

Biyaha waa nolosha naflayda oo dhan ee dhagaaleeyaa, oo nadaafaddooda ilaaliya.

wax kasta oo nool wuxuu u baahan yahay biyo. Biyuhu waa nolosha naflayda oo dhan. Iyada oo taas la ogyahay ayaa hadana, dadka iyo xooluhuba waxa ay wasakheeyaan biyaha ay isticmaalayaan.

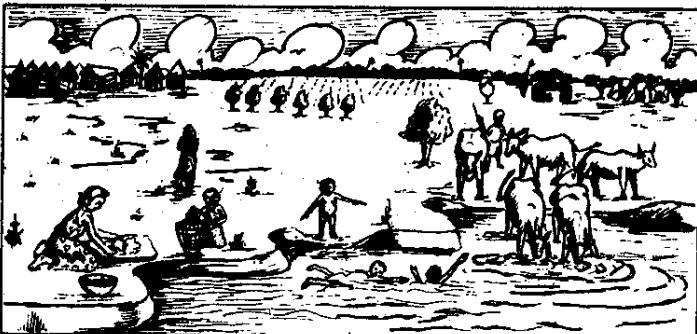
Biyaha ugu cudurrada badan waa biyaha webiyada iyo harooyinka.

Taasi wuxuu uga wacan si dhakhso ah ayaa ay ku wasakhoobaan.

Dadka iyaga oo biyaha dhaansada si ay u cabbaan ama ay wax ugu karsadaan, ayaa ay hadana dhinaca kale dhar kaga maydaan ama ay carriurtoodu ku dabaashaan. Marka ay biyuhu wasakhoobaan

waxa ka dhasha cudurro badan.

Cudurrada laga qaado biyaha wasakhdha waxa ka mid ah cudurka kaadidhiigga.

1. Goobo ku wareeji jawaabta saxda ah:-
- b. biyaha wuxuu wasakheeyaa waa:
  - i) Deegaanka ii) dhirta iii) dadka iyo xoolaha.
  - t. cudurrada laga qaado biyaha wasakhdha ah, waxa ka mid ah
    - jadeecoo ii) qaxkada iii) kaadidhiig.
  - j. biyaha ugu cudurrada badan waa biyaha.
    - i) ceelasha ii) baddha iii) harooyinka iyo webiyada.

FAAFIDDA KAADIDHIIGGA

9.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :-
b. tilmaami kartid sida loo qaado cudurka kaadidhiigga.

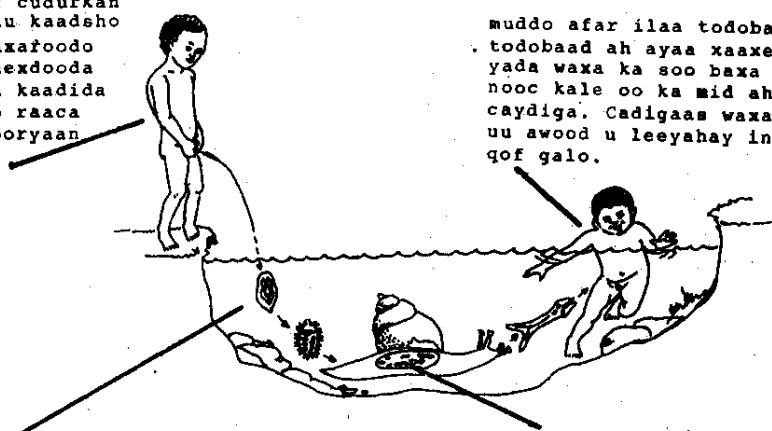
Cudurka kaadidhiiggu ma aha cudur si tops ah "gofina" qofka kale uga qaado, sida cudurrada ku dhaca neefmireenka.

Cudurka kaadidhiigga waxa keena gooryaan dhiigga gala co loo yaqaan gooryaan faraq leh.

Gooryaan farqlaha cudurka keena waxa laga qaadaa marka la cabbo ama lagu dabaasho biyo uu ku kaadshay ama ku saxarooday qof hore u qabay cudurka kaadidhiigga.

Sidee loo qaadaa kaadidhiigga:

Marka qof cudurkan gaboo uu ku kaadsho ama ku saxafoodo biyaha dhexdooda ayaa waxa kaadida qofka soo raaca ukunta gooryaan farqlaha.

Ukuntaasi marka ay biyaha gaadho waa ay dilaacdhaa waxana ay noqotaa caydi dabaalan karaa.

Caydigu waxa uu galaa xaaxeyyo ku nool biyaha dhexdooda. Waxana uu ku koraa oo uu ku dhalhalaan xaaxeyada dhexdeeda. Haddii uu galo, waxa uu ku dhimanayaa muddo berri ah.

ASTAAMAHAA KAADIDHIIGGA

9.2.

Ujeeddada casharka:

Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. soo saari kartid astaamaha cudurka kaadidhiigga. t. tilmaami kartid daaweynta kaadidhiigga.

Cudurka kaadidhiigga waxa uu leeyhay astaamo u gaar ah, oo lagaga socci karo cudurada kale ee ku chaca kaadimareenka.

Astaanta ugu horeeyaa ee cudurkan lagu garto waa kaadida oo uu dhiig soo raaco, gaar ahaan dhiccaha ugu dambeeyaa, marka ay soo dhacayaan.

Waxa kale oo lagu gartaa, marka qofku uu kaadida dhamaysto waxa xannuuna gumaarka iyo lugaha dhexdooda. Cudurkani waxa uu leeyaha xummad aan badneyn iyo kor cun-cun (cadarnyo). Muddo bil ah ama sannad ka dib waxa dhaawac xumi gaadhayaa kelyahii. Taasi waxa ay keeni kartaa barar jirka oo dhan ah iyo dhimasho.

Daaweynta kaadidhiigga:

Haddii aad isku aragto astaamaha kor ku yaalla, waa in aad tagtid xarunta caafimaad ee kuugu dhaw. Si loo baadho kaadidaada. Haddii cudurkan kaadidhiigga lagaa helo, waa in aad qaadataa daawada loo yagaan mitrifoonaye (METRIFONATE).

Qofka	Da'da	Qiyaasta iyo kaniiniga	Muddo
Caruur	1-2jir	1/20 habeen, subax, duhur	Muddo laba todobaad
Caruur	3-5jir	11/2 oo habeen subax, duhur	Muddo laba todobaad
Caruur	6-12jir	2 xabbo habeen, subax, duhur	Muddo laba todobaad
Dadka waaweyn	12-kaweyn	5 xabbo habeen, subax, duhur	Muddo laba todobaad

Ku qor jawaabta buuggaga qoraalka:

1. sheeg astaamaha lagu garto kaadi-dhiigga
2. sheeg daawada kaadidhiigga iyo meesha laga helo.
3. muddo intee ah ayaa laqaataa.
4. adigoo kaashanaya teebulka soo qor sida daawada loo qaato.

KA-HORTAGGA KAADIDHIIGGA.

9.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. tilmaami kartid sida looga hortago cudurka kaadidhiigga.

Dabargooya xaaxeyyada, waa hoyga gooryaan farawlahaa. waa hooyada kaadidhiigga.

maadaama cudurka daadidhiigga laga qaado biyaha

webiyada iyo harooyinka. Waxa habboon in ay dadku isticmaalaan musqilo oo aanay biyaha agtooda ama dhexdooda ku kaadshin. Biyaha laga dhaansado webiyada iyo harooyinka waa in la karkariyaa inta aan la babbin.

Marka biyaha la karkariyoo waxa ka dhimanaya caydigaa gooryaanka. Waxa kale oo ka horraga kaadidhiigga ka qeyb qaata dabargointa xaaxeyyada. Xaaxeyyada si loo dabargooyo waa in cawska laga guraa oo la baneyaa, gaar ahaan meelaha ay carruurtu ku dabaalato ama laga dhaansado.

Dabargointa xaaxeyyada waxa loo isticmaalaa haddii la helo dawcooyin lagu buuifiyo xaaxeyyida. Qofka cudurkan qaba waa in si dhaqso ah loo daweyyaa sababtoo ah waxa ka qaadi kara dadka kale. Cudurka kaadidhiiggu waddankeena waa uu ku badan yahay, waxana laga helaa liixa gobol ee uu webigu maro, sida Hiiraan, shabeelaha dhexte, shabeelaha hoose, bay, jubbada-hoose iyo jubbada dhexte.

Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga:

1. kee ayaan keeni cudurka kaadidhiigga.
- b. Gooryaan-jill-abeed t) Gooryaan-mullaax j) Gooryaan-faraqle.
2. Kaadidhiigga waxa laga helaa .
- b. wadanka oo dhan t) dhulka webiyada leh j) dhulka saxaarahaa ah.
3. Si looga hortago cudurka kaadidhiigga waa in b) kabaha la gashto, t) gacmaha oo la dhaqdo j) la dabargooyo xaaxeyyada.

CUTUBKA DARYELKA BUKAHA.

NAQTIIN.

1.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waa in ay ardaydu:-
b. tilmaami karaan sida loo daweyyo qof shubmaya.

Casharkani ma aha imtixaan, waa cashar naqtiin:
ah. Haddii aad si sax ah uga jawaabtid su'aalther
waxa aad in badan ka baran doontaa siya loo
daweyyo qof shuban hayo.

I. Ku dhamaystir weedha B, weedha A si ay u nogoto weedh dhan.

- A i) Shubanku waa _____
ii) Naaska oo ilmaha la nuujiyo muddo dheer _____
iii) Carruurta shubanta _____
iv) Theecaanka ka baxa shubanka iyo mantagga _____
v) Indhaha oo god gala _____

- B i) Waa in bedelkood la helo.
ii) Saxaro biyo ah oo markasta ah.
iii) Waa astaan shuban calookeed.
iv) Waxa lagaga hortagaan shubanka.
v) Waxa la siyyaa cabitaan fara badan.

II) Ku buuxi meesha banaan keimadda ku habboon ee hoos ku goran:

1. Marka gof shubmo, _____ ayaa hoos u dhaca.
B) Ihererkisa
t) Balaarkisa
j) Miisaankisa
x) B iyo t'

III) Ihaagan ahaan biyaha qumbaha waxa lagu daaweyyaa _____

- B. Calool shubanka.
t. Xumadda.
x. Indha xanuunka.

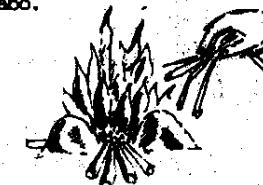
DHEELITIRKA TAMARTA.

1.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waa lagaa filayaa
in aad: b. taado waxyabaha ka soo baxa marka alaaboo
gubato iyo wixii lagu bedeli lahaa.

Dab shidan waa ka baxa olol, kul, lio qaac.
Muuxuu u baahan yahay dabku si uu u sii huro?
ku kordhi dhaxul ama xabo.

Baabuur socodaa waxa uu bixiyaa tamar.

Maxaa aad adeegsan lahayd haddii ay baabuurka
tamartu ka dhamaato? Ku shub batrool.

sido kale haddii uu gof qabto shaqo waxa uu lumiya tamar,
wuxuna u baahan yahay cunto si uu u si wato shaqadiisa.
sida inoo muugata hadda, wax waliba waxa ay u baahan yihiin
in loo bedelo tamartii ka luntay si uu shaqadiisa u sii wato.
Jirkeen wuxuu ku kooban yahay biyo 78 a.

Waxa uu biyaha u lumiya jirku siyaabo kala duwan sida;

1. shubanka (saxaro biyo ah) 2. Matagga (Hungaaco)
2. Ihididka 4. Kadiida.

Ku gor jawaabaha buuggaaga qoraalka:

1. sheeg waxa uu lumiyo jirku gofku marka uu shubmaya,
mataggo, ama uu aad u dhidido?
2. maxaa uu u baahan yahay qofka shubmay?

WAXYEELLADA XANUUNKA.

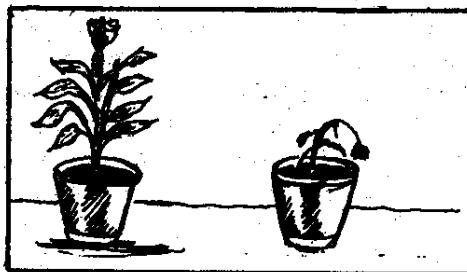
1.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa inaad: b. taado waxyabaha jirka kaga luma shubanka iyo xumadda iyo wixii lagu bedeli lahaa waxyabaha lumay.

Dib u akhri casharrada 1.1 & 1.2 iskuna day inaad fahamto nurburka waxa ay ka hadlayaan. Ka dib si sax ah uga jawaab su'aalahan soo socda.

1. Magacow waxa uu lumiyo jirka qof ay xumadi hayso?
2. Maxaa lagu soo celin karaa walxihiil ka lumay jirka xumadda awgeed?
3. Magacow waxa uu lumiyo jirkou marka uu qof shuban hayo?
4. Maxaa lagu bedeli karaa walxihiil jirka kaga lumay shubanka?
5. Imdisa aya biyo ah jirka dadka?
6. Maxaa ku dhici kara qofka haddii ay jirkiisa biyuhu ka dhamaadaan?
7. Sheeg laba hab oo jirka qofku u lumiyo bilyaha?
8. Maxaa uu jirkaagu lumiyaan marka aad dareentid kulayl?

Arday kasta co idinka mid ahi ha soo qaado laba geed oo yar yar, mid qoyan iyo mid gallalan. Dibadeedna ha shamo sababta ay sidaa u noodeen.

2.1.

SHEEKO. I.

Tiseeddada casharka:

Marka uu casharkani dhamaado waxa lagas filayaa inaad talo siin kartid qofka jirran.

Akhri sheekadan dhaxmaraysa Caasha iyo Hooyadeed. Caasha waxa ay dhigataa faalka toddobaad. Waxay aad uga fikirtaa inankooda yar, Maxamed aroor kasta inta aanay dugsiga tagin was ay u qubaysaa waxa ayna u xirtaa labis nadif ah.

Kabeekii, inta sanu seexan, waxa ay ka bedashaa gogosha si sanu jeermis ugu soo dhuuman.

Waa duhur. Ardaydu waxa ay ku soo laabanayaan guryahooda. Caasha markii ay guriga soo tashay waxa ay aragtag Maxamed oo ka dul ooyaya sariirtiisa. Inta ay ka naanday ayaasy kor u qasday. Waxa ay aragtag duqsi ku xoonsan. Maxaa halay inanku! Alla wuu shubmay! Maadhi hooyadeed? Ayay tiri Caasha. Caasha Hooyadeed ayaa cod gaaban ku tiri "Caasha u qibee wiilka.

Caasha waxa ay markiiba aaday hooyadeed. Alla! Adna miyaad buktaa Hooyo? Maxaa aan sameeyaa! Maxamed waxa haya shuban Hooyana xumad. Haa! Waa in aan la kaashadaa buuqci shanaad ee waxbarashada caafimaadka, ayey tiri caasha.

Ku cor jayaabaha su'aalahan haween

1. Goorma ayaa caasha ay timid oo?
2. Goorma ayaa Maxamed xammapa?

QEYBTII II.

2.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado waxa lagaa filayaa inaad talo siin kartid qof jirran.

CAASHA LYO HOOYADEED:

Caasha; Halkee baan dhigay buuggii shanaad ee waabarashada caafimaadka? Hooyo; Balkaad dhigatay ka raadso.
Caasha; waa kan. Waa in aan u qobeeyo Maxamed kuna bedelo maryaha. Waa in aan siiyo cabbitaan badan. Hooyo adhi waa inaad iska qaadna bustaha si inaad u qaadato hawo cusubna u basho.

Hooyo; Goorma ayaa inaad dhakhtarka noqotay inan yar baat tahay?

Caasha; waxa la noogu dhigaa dugsiga waxana la yiraan waabarashada Caafimaadka.

Ku qor jawaabahan buuggaaga qoraalka:

1. Maxaa dhacaya haddii la dadado qofka xumadu hayso?
2. Maxaa ay Caasha uga beddeleyyaan Maxamed maryaha?
3. Ma jeceshahay inaad sidaa ugu gargaarto walaalkaaga kaan yar?

DHAMMAADKA SHEEKADA.

2.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa inaad talo siin kartid qof jirran.

Caasha waxa ay u toostay hore. Waxa ay diyaarisay quraacdil reerka. Dabadeed waxa ay aaday dugsiga. Waxa ay ugu tagtag xafiiska Bare Xasan. Waxa ay uga sheekaysay xanuunkii Maxamed iyo Hooyo iyo sidii ay ugu gargaartay.

Xasan waa baraha dugsiga ka dhiga waxbarashada caafimaadka. Xasan waxu u bogay sida fiican ee ay yeeshay Caasha. Wuux u sheegay Caasha in ay tahay caado soo jireen ah in ay dadku is dadaan marka xumadi hayso.
"Inaga ayaa xil inaga saaranyahay in aynu u sheegno sida fiican"
ayuu yiri Xasan.

Ku qor jawaabaha su'aalahan buuggaaga qoraalka:

1. Ma ku farxay baruhu sida ay yeeshay Caasha?
2. Haddii xumadi ku gabato ma hinan lahayd busta? Waayo?

SHIFO.

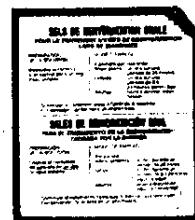
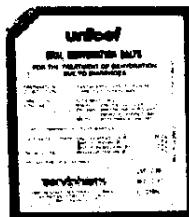
3.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa in aad sharxi karto milanaka fuugbaxa hakiya

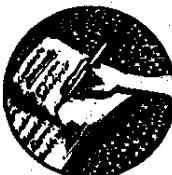

Milanka fuugbaxa hakiya waxa laga diyaariyaa buddada fuugbaxa hakisa. Buddadan waxa samaysa UNICEF (Hay'adda Qarammada midoobay u qaabilسان daryeelka carruurta). Waxa ay ku jirtaa baako xiran midabkeeduna waa caddaan. Waxa ay ka kobantahay qiyas isu-dhiganta oo cusbo iyo sonkor ah.

Buddadan waxa wadammada lagu siiyaa kharaj la'aan, waxa ayna badbaadisaa malaayiin caruur ah oo ku nool aduuunyada.

Marka carnuurta uu ku dhaco fuugbaxa(shuban) waxa haboon in lagu habo milankani si fuuqii ka lumay loogu soo celiyo jidhka. Waxa loogu habaa ilmaha shantii daqiqaba hal mar, waxana la siiyaa 24kii saacba hal litir.. Milankani ma daweyyo fuugbaxa laakiin wuu hakiyya.

Ku qor jawaabaha su'aalahan buuggaaga qoraalka:

1. Maxaa laga sameeyaa milanka fuugbaxa hakiya ?
2. Maxaa ay ka koban tahay buddada fuugbaxa hakisa ?

CABIRKA LITIRKA.

3.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkan dhamaado, waxa lagaa filayaa in aad istimaali kartid weel kala duwan oo lagu cabbiro litirka.

Sida dhacda namar hadan, ma aha litir shaykasta oo dhalo (qurraad) ka samaysani. Marka la leeyahay litir waxa loo jeedaa qiyas sugar. Hubaal ma ah in wadankeena meal kasta oo ka mid ah laga

halo litir. Haddaba, si looga kaaftoomoo baadi doonkeeda, wexta aad bedelkeeda u qaadan kartaa weelkan cabbirka kala duwan leh. Thaladan waxa loo sameeyay Warshada Caanaha Xamar cabbirkeeduna waa hal litir.

Wealkani waa ay qaadaan seddex-meelood meal ahaan litirka (1/3) Daasada

kaluunka Qandala waxa ay qaadaa lix-meelood meal ahaan litirka 1/6 daasad.

Daasada khamiirisada rootiga waxa ay qaadaa seddex-meelood litirka 2/3 daasad.

Daasada yaanyada ee yar (firiro) waxa ay qaadaa 14 meelood meal ahaan litirka (1/4) firiro

Ku qor jawaabaha su'aalahan Buuggaaga qoraalka:

1. Imsaa dhucay ayaa u dhigma daasada khamiirisada rootiga?
2. Imsaa daasada Kalluunka Qandala ah ayaa u dhigma hal dhucay ?
3. Waa mooy litir ?

CABBITAANKA U DHIGMA SHIFO.

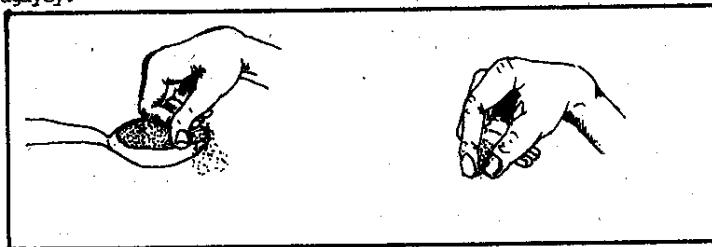
3.3.

Ujeeddada casharka:- Marka uu casharkani dhammaado waxa lagaa filayaa in aad samaysan kartid milanka fuugbaxa hakiya ee guri-ku-samayska ah.

Waxa laga yaabaa, sida badan in aadan helin buddada fuugbaxa hakisa ee ay samayso UNICEF. Wuxuu aad diyaarsan kartaa mid guri-ku-samays ah. Haseyeeshee waa in aad si fiican u taqaan sida loo sameeyo

haddii kale waxa laga yaabaa in khatari ka timaado halkii daawo laga sugayey.

Marka aad samaynayso hal litir oo milankan ah waxa laga diyaariyaa :

1. lix qaado-shaah oo sonkor ah cod-ku sintay suulka.
2. sagaal goor oo far iyo suul ah oo milix ah.
3. litir biyo ah.

Haddii aad kuwan midkood ku darto waxa ay sii wanaajinaysaa milanka;

- a. koob barkii oo isbarmuuta ah (liin la miiray), ama
- b. koob barkii oo biyo qumbe ah, ama
- c. wax yar oo muus la shiiday ah.

ku qor jawaabaha su'aalahan buuggaaca qoraalka:

1. Inisa qaado-shaah oo sonkor ah ayaa loo baahan yahay si loo sameeyo
2. dhucay milan ah ?
3. daasada khamiirisada rootiga oo milan ah ?
4. gasacada kalluunka Qandala oo milan ah ?

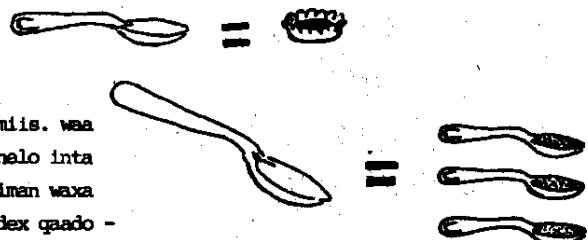
CABIRKA QAADADA YAR.

4.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa in aad tilmaami kartid, ka sakow qaado-shaah, shay kale oo lagu cabbiri karo sonkorta iyo milixda.

Casharkan qaybiisa hore ku shaqee fasalka debadiisa. Qaado qaadooyin kala duwan, furar dhaloooyin oo kala duwan iyo wixii kale ee aad isleedahay waxa ay gelii karaan cabbir. Mid kasta ku qiyas qaadada shaaha adiga oo ku miisaya ciida. Ku celcelin si aad u hesho hubaal. Furka dhalada kookha co simani waxa uu la mid yahay qaadada shaaha co siman.

Sawirkan waa qaado miis. waxa ta guryaheena laga holo inta badan. Muggeed oo siman waxa uu la mid yahay seddex qaado-shaah oo siman.

Ku buuxi meelaha bannaan tirada ku haboon:

1. si loo sameeyo hal dhucay oo ah milanka fuugbaxa hakiya ee u dhigma shifo waxa loo baahan yahay _____ qaado-shaah, ama _____ fur dhalo kooke oo sonkor ah.
2. si loo sameeyo nus litir ah milanka fuugbaxa hakiya ee u dhigma shifo waxa loo baahan yahay _____ qaado-miis, ama _____ fur dhalo kooke, ama _____ qaado-shaah oo sonkor ah.

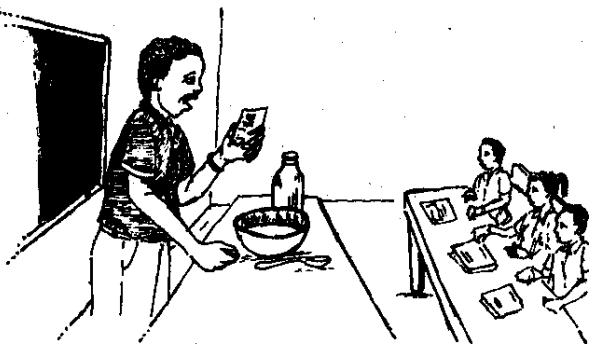
QASIDDA SHIFO.

4.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, wawa lagaa filayaa in aad qasi karto budada ku jirta baakada si aad uga diyaarieeo milanka fuugbaxa hakiya (SHIFO).

Soo qaado baaquli (madiibad) iyo qaado nadiif ah iyo litir ah biyo la karkariyay. Litirka biyaha ah ku shub madiibada, baakadana afka ka fur dabadeed budada ku jirta ku afgambi madiibada. Soo qaado qaadada oo ku walaaq ilaa inta ay budadu kuwada milmayso biyaha. Wawa suurtagal ah in aanu arday kastaa helin baako uu gooni u qaso. sidaa awgeed waxa haboon in koox-koox loo sameeyo.

Ku celceli marmar badan qasida. Markasta co aad qastid dhadhami milanka. Waa in dhadhanka milanku u ekaado ka ay leedahay cunto si fiican loo milkiyay.

Casharkeena soo socda wawa aynu ku baran doonaa samaynta milanka fuugbaxa hakiya ee u dhigma shifo. Arday kastaa ha ka soo qaado gurigooda walxahan soo socda:-

- tumum (1/8) sonkor ah.
- dhimb milix ah.
- dhawr xabbo oo muus ama bambeelmo ah.
- ama haddii aad heli karto biyo cumbe.

DIYAARINTA LITIR CABBITAAN AH.

4.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, wawa lagaa filayaa in aad diyaarin karto hal litir oo ah cabitaanka u dhigma shifo.

Soo qaado madiibad, qaado iyo litir ah biyo la karkariyay. Soo dhaweyso walxihiyay isu dirnay casharkeenii kan ka horeeyay (sonkor, milix,) muus ama bambeelmo ama

biyo qutbe. Baaquliga iyo qaadada ama wixii la cabbir ah ee aad isticmaalaysaba aad u nadiifi. Litirka biyaha ah ku shub baaquliga. Ku dar lix qaado shaah ama lix fur dhalo kooke oo siman ama laba ah qaadada caadiga ah ee guryaha laga isticmaalo oo sonkor ah. Wawa kaie oo aad ku dartaa sagaal goor oo far iyo suul ah oo milix ah. Dabadeed soo qaado qaadada oo aad u qas si ay milixda iyo sonkortuba u wada milmaan. Ku celceli samavinta milanka marnar badan adiga oo

isticmaalaya qiyasahaa isu-dhigma. Dhadhami markasta co aad samaysid milanka. Waa in dhadhanka milanku u ekaado ka ay leedahay cunto si fiican loo milkiyay. Wawa aad milanka ku dari kartaa kuwan midkood si ay u sii wanaajiso.

- Koob badhkii oo isbarmunto ah, ama
- Koob badhkii oo qumbe ah, ama
- Wax yar oo muus ah.

DIYAARINTA WEELAL KALE.

5.1.

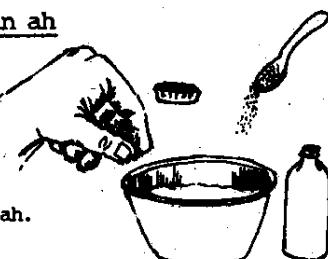
Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaan inaad sharxi karto sida loo sameeyo, a. dhucay, iyo b. daasada khamiirisada rootiga oo ah milanka fuuq-baxa hakiya ee guri-ku-samayska ah.

A. Samaynta dhucay milan ah

- Dariigo -

- Ku shub dhucay biyo ah baaguli (madiibad)
- Ku dar 2-qaad-shaah, ama 2-fur dhalo kooke oo sonkor ah.
- Ku dar 3-goor oo far iyo suul ah oo milix ah.
- Aad u gas si ay sonkorta iyo milixchiba u wadamilmaan.

B- Samaynta daasada khamiirisada milan ah

- Dariigo -

- Ku shub daasada khamiirisada oo biyo ah madiibad
- Ku dar afar qaado-shaah, ama 4-fur dhalokooke oo sonkor ah
- Ku dar 6-goor oo far iyo suul ah oo milix ah
- Aad u gas.

Markasta oo aad samaysid milan waa inaad dhadhamisaa inta aan la isticmaalin. Haddii milixdu ku badan tahay daadi.

Diyaari mid kale ilaa dhadhanka milanku u ekaado ka ay leedahay cunto si fiican loo milkiyey.

Kaga jawaab su'aalaha fasalka hortiisa

1. Adiga oo ka fa'iidayasanaya casharradeenii, hore iyo karba, sidee ayaa aad u diyaarin lahayd daasada Kalluunka Qandala milan ah?

5.2.

ISTICMAALKA SHIFO.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado waxaa lagaa filayaan inaad sharxi karto sida loo isticmaalo milanka fuuq-baxa hakiya.

Milanka fuuq-baxa hakiya waxa loo isticmaalee arimo dhowr ah, hasyeeshee baahidiisa ugu weyni waxa ay timaadaa marka uu jiro shuban (funbox).

Dadka waaweyni waxa ay qaadan karaan 3 litir iyo dheeraad 24kii saacba, Carruurtuse waxa ay qaadan karaan hal litir 24kii saacba. Carruurtu iyo dadka waaweyni si isku mid ah una gaataan cabbitaanka. Carruurtu, bedanaa, wey diidan. Sidaa awgeed waxa habboon in marba loo diyaarliyo milan uu cabu muduo gaaban (Eeg casharka 5.1).

Ilmaha waxa loo siiyaa kabasho-kabasho 5tii daqiliqaba hal mar, habeen iyo maalinha, ilaa ay kaadidiisu caadi nogoto. Haddii uu shubanku sii xumaado oo uu qofku kaadshiwaayo muduo 4 ilaa 6 saac ah gee dhakhtarka. Marka aad ilmaha siiso milanka waxa loo baahan yahay in la siiyo cunto naaskana la nuujiyo.

Ku qor jawaabaha su'aalahan buuggaaga goraalka

1. Imisa dhucay oo milan ah ayuu u baahanyahay ilmo gu'jir ahi 24kii saacba ?
2. Imisa daasada kalluunka Qandala oo milan ah ayuu u baahan yahay ilmo gu'jir ahi 24kii saacba ?

DARYEELKA QOF XUMADEYSAN.

5.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado wawa lagaa filayaa in aad garan garto sida loo daryeelo qof ay xummadi hayso.

Xummaddu ma aha cudur, hase yeeshee wawa ay astaan u tahay cuduro badan sida; kaneecada,

tiifowga, qaaxada iyo kuwo kaleba. Xummaddu wawa ay caan ku tahay oo lagu gartaa kulayl jirka ah. Hooyadu, in ilmaheeda xummadi hayso iyo in kale, wawa ay ku garan kartaa;

1. kulaylka jirkiisa marka ay dhabarka ku sido.
2. kulaylka kaadidiisa marka uu kaadho isaga oo dhabarka saaran. Qofku, marka ay xummadi hayso, wawa uu u baahan yahay daryeel gaar ah. Waa in aam la dadin. Haddii loo baahdo waa in la habbiyo amma laga saar-saaro maro biyo qabow la dhixgeliyay xabdarka iyo wajiga ilaa inta ay xummaddu ka jabayso.

waxa habboon in guriga daaqadaha loo furo si uu u helo hawo cusub waa in la aiiyo cabbitaan badan oo qabow iyo daawooyinka xummadda jabiya sida Aspirin. Intaa ka dib waxa habboon in la tuso dhakhtar si loo baadho oo loo ogaado jirriiddiisa si uu u qaato daawooyinka ku habboon.

Ku qor jawaabaha buuggaaga goraalka:

1. waa maxay xummaddu?
2. maxaa dhacaya haddii lagu dado buste qof ay xummadi hayso?
3. ma habboon tahay in la aiiyo dawada kaneecada qofka ay xummadi hayso.

CUTUBKA GUDNIINKA

1.1

SHEEKADII RAXMA

Ujeeddada casharka: Sheekani wawa ay ku saabsan tahay gabar yar oo la yirahdo Raxma, oo ka fekertay waayabaha ay sameyndoonto marka ay 9 jirsato.

Maalin maalmaha ka mid ah ayaan Hooyadeey u raacay suuga cuntada, si aan u soo barto habka suuga wax looga libiyo. Intii aan ku sii soconay suuga waxaa wadada isdhaafdaafayey dad badan oo ka yimid ama ku socda suuga, gaar ahaan waxaa

aragtidayda ku badnaa gabdhoo ila da'ah ama gu'iga weyn oo sita dambeeli iyo lacag badan oo ka soo adeegay suuga.

waxaan Hooyadeey weydiiyey cidda wehlinayso gabdhahaan, wawa ayna ii sheegtay in gabdhahaasi ay gaareen da'dii ay ku hanan lahaayeen hawlo badan. Ka dib markii aynu suuqii ka soo noqonay, waxan isweydiinay hawlahaa aan sameyndoono sannadka dambe marka aan aniguna la ekaado gabdhahaasi. wawa isla markiiba maskaxdeeda ku soo dhacday in aan dugsiga

tagi doono, aan Hooyadey ka caawin doono shaqada guriga, suuqana aan kalgely ka soo adeegi. Waxa ayna ii la muuqatay maalinta ugu farxada badan ee nolosha igu soo mari doonto. Waxa aana ka duceystaa inuu ilaa caafimaad igu gaarsiiyo, wawa aan se ka fakaray in ay taas ii suurta geli karin ilaa la iga gudo.

1. Ihowr jeer hoos u akhriso sheekada kadibna ka jawaab su'aalahan:-
  - S1 Xaggee ayey tageen Raxma iyo Hooyadeed?
  - S2 Maxay jidka ku sii aragtay Raxma?
  - S3 Sheeg su'aashii ay weydiisay Hooyadeed?
  - S4 Maxay ku sheekaysatay Raxma?
  - S5 Maxay ogaatay Raxma ugu dambayntii?

GUDNIINKA IYO NOOCYADA GUDNIINKA 1.2

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad :-

b. tilmaanto Gudniinka iyo noocyada Gudniinka.

Dinta iyo dhagankuba waxa ay isku waafagsan yihin in carruurta la Gudo.
Casharkan ayaad ku baran doontaa gudniinka iyo nooca asnu isticmaalno. Dinta iyo dhagankuba waxa ay ina faranyaan in la gudo carruurta inta ayan qaangaarin.

Waa maxay Gudniin ?

Gudniinku waa jarid la jaro qayb ka mid ah xubnaha taranki thaagan ahaan wilasha isku nooc ayaa loo gudaa.

Waxaana laga jaraa buuryada (Beejada).

Gabdhuuhuna laba nooc ayaa loo gudaa,

Waxa ayna kala yihin :

1. Sunni : oo ah jarrid la jaro kintirka.

Waa gudniin sahlan oo aan dhibaato lahayn.

2. Qodbid: oo ah jarrid la jaro kintirka iyo faruuryaha ku daboolan, iyada oo qaybaasi la jaray la isku tolo ama godko ayaa la iskula qodbaa. Waa gudniin xannuun daran, dhibaatooyin badanna leh.

Akhri warbixintani ka dibna ka jawaab su'aalaha

soo socda :-

Waxa aanu waraysi la yeelanay carruur kala duwan.

Waxa aanu wax ka weydiinay gudniinka.

Worbixintoodiina waa sidan :-

Magaca	sannadka	nooca Gud.	M. Bogsashada X.ay la kulantay	
1) Caasha	6jir	sunni	4 maalmood	fudud
2) Maxamed	8jir	gudniin	6. maalmood	sahlan
3) Ruqiya	10jir	Qodbid	15 maalmood	Daran

Ku nagil buuggaaga su'aalaha soo socda jawaabehooda:

S2 Caasha iyo Ruqiya ma isku gudniinbaa?

S3 Tee baa xannuun daran la kulantay?

S4 Intee jir ayaa laguugu guday, imisea maalmood ayaadna ku bogsatay?

DIINTA IYO GUDNIINKA 1.3

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. tilmaami kartid nooca gudniinka ay diintemu ina farayso.

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْيُخْرُوكُمْ مِنَ الظَّلَامَاتِ إِلَى النُّورِ! سَقَاءُ السَّلَامِ**

" Sheekh Cali, miyaadan casirkii massaajidka ku soo dukaneyn ? " ayey Hooyo Xaliimo weydiisay.

" Xaliimooy, kitaabkan akhriskiisa ayaan isku illoobay." Waan dareemay in aad kitaabka ku jidbootay, ee maxaa ku yaal." Allow nin aan wax ogayn ha cadaabin ayaa uu sheekh Cali ku jawaabay " oo maxaad sidaa ku tiri sheekh Cali

" Ma jirto _____ ee bal xadiiskani dhagayso."

" Maalin maalmaha ka mid ah ayuu Nabigeenii (N.N.K.H) uu la kulmay haweenay gabar gudaysa si darranna u gudaysa. Waa uu na ku yiri; " Sunni gud ee laakiin ha jarjarin." Xaliimooy taas miyeysan ahayn guul weyn haddii la dabagaayo. " Allow na caffi, maxaan ognahay " ayey ku jamaabtay Hooyo Xaliimo.

1. Waaad sheegtaa falal kale oo ay diintu innaggaa reecbaysa
2. Maxaa uu sheekh Cali u caddeeyey Hooyo Xaliimo ?
3. Ma kula fiicantahay in qofka dhib loo gaysto ?

DHAQANKA IYO GUDNIINKA

2.1

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhaqanado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. sharxi kartid aragtida uu sayniska ahaan sida loo arko gudniinka.

Sida ummadaha kale ee adunuka ku nool ayaa waxaa synu leenahay dhaqan inoo gaar ah. dhaqanku waa waxa kaliya ee ummad ka dhiga isku bah.

Casharkani waxa aad ku baran doontaa dhaqankeenna sida uu u arko gudniinka. Waxa aad casharradii hore ku soo baratay in gudniinka gabdhuhu u qeybsamo laba nooc oo kale ah.

b. Sunni t. Qodbid Dhaqan ahaan waxa la isticmaala nooca qodbid. Waxaana la rumayaan yahay in ay astaan u tahay gabarnimada qofka.

Qodbiddu waa waxa kaliya ee lagu kala saaro gabarta aan la guursan iyo tan la guursaday. Dhaqan ahaan waxa ceeb ah in aan la qodbin gabadha, inkastoo haddana la dareensan yahay dhibaatooyinka badan ee la xiriira.

Waxaa iyana jira dad badan oo dunida ku dhaqan oo caadysta in ay gabdhahooda u galiiyan bir u sammaysan sida matantaha (kastuumada) kadibna ay ku qufulaan si ay u ilaaliyaan gabarnimadeeda.

Carabta iyo dad badan oo islaam ah ayaa iyaguna gabdhahooda u guda sunni si ay u ilaaliyaan gabarnimadeeda.

Gaaladu iyagu ma gudaan, birna uma xiraan waxa syna gabdhahooda u arkaan dad fiican oo aan ceeb lahayn.

2.2

SAYNISKA IYO GUDNIINKA

Ujeeddada casharka:- Marka uu casharkani dhammaado, waxa lagaa filayaa inaad:- b. sharxi kartid aragtida uu sayniska ka qabo gudniinka.

Aayadani waxa ay inoo caddaynaysaa in uu Bebe dadka ku marnaystay habdhis jireed aan wax dhalil ah lahayn. Haddaba dad badan oo adunuka ku nool ayaa ku kaca falal waxyealeeya caafimaadka habdhiska jirkooda iyaga oo aan aqoon u lahayn wextarka habdhiskaasi leeyahay. Qodbkani waxa aad ka barandoontaa aragtida uu saynisku ka qabo gudniinka gabadha. Qomadan waxa aan kaaga soo naqilnay buug saynis ah oo la yiraakdo "Garo jirkaaga. " ee ka faa'ideysi wacan.

"Waa maxay bikirku?

Bikirku waa xub khafiif ah oo ku dhaaraan gudaha hoose ee xubnaha taranka dhediga. Wanaa wax uu ku dhasho qofka. Haddaba dadka isticmaala gudniinku weera ay ku dadaalaan in ay waxyealeeya xubno ka muuqda banaanka sare oo aan wax shaga ah ku lahayn bikirinmeda. Kala dhantaalaan wextarkii ay xubnahaasi u lahaayeen jirka qofka.

B) waxa aad soo akhrisatay qomadii ui sayniska ku ku sharmasyey xiriirkha ka dhaxseya gudniinka iyo bikirku?

Haddaba waxa aad ka Yekertaa falal kale oo ay dadka ku wilgaan wextark iyo caafimaadka xubnahaada:-

CAAFIMAAD DARRIDA LA

XIRIIRTA QOBDIDDA

2.3

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaan inaad; b. sharaxdo caafimaaddarrida uu qofku kala kulmo godbidda.

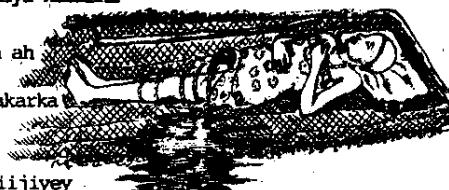
Waxa jirta falal badan oo dhibaato ku keeni kara dadka haddii ay sammeeyaan. Haddaba waxa :la: inooga digayaa in aynu nafteena u horseedno dhibaato

Casharkani waxa aad ku barandoontaa dhibaatada caafimaaddirro ee uu leeyahay godbiddu.

Waxaad casharradii hore ku soo baratay in godbiddu macnaheedu uu yahay in la jarro lana tolo qaybo ka mid ah xubnaha taranka ee dhidigga.

Falkaasi waxaa ka dhasha dhibaatooyin deg-deg ah sida:-

- b. Qofka oo dhiig-baxa marka la jarjarayo xubnaha aynu soo sheegnay.
- c. Nabarka oo horay u raysan waaya kadibna dhaaxalsiyya xannuuno kale.
- d. Qofka oo ku abuuranto baqdin ah dib u dhaawacnid. taas oo waxyeelaysa korimada iyo fakarka carruurta.

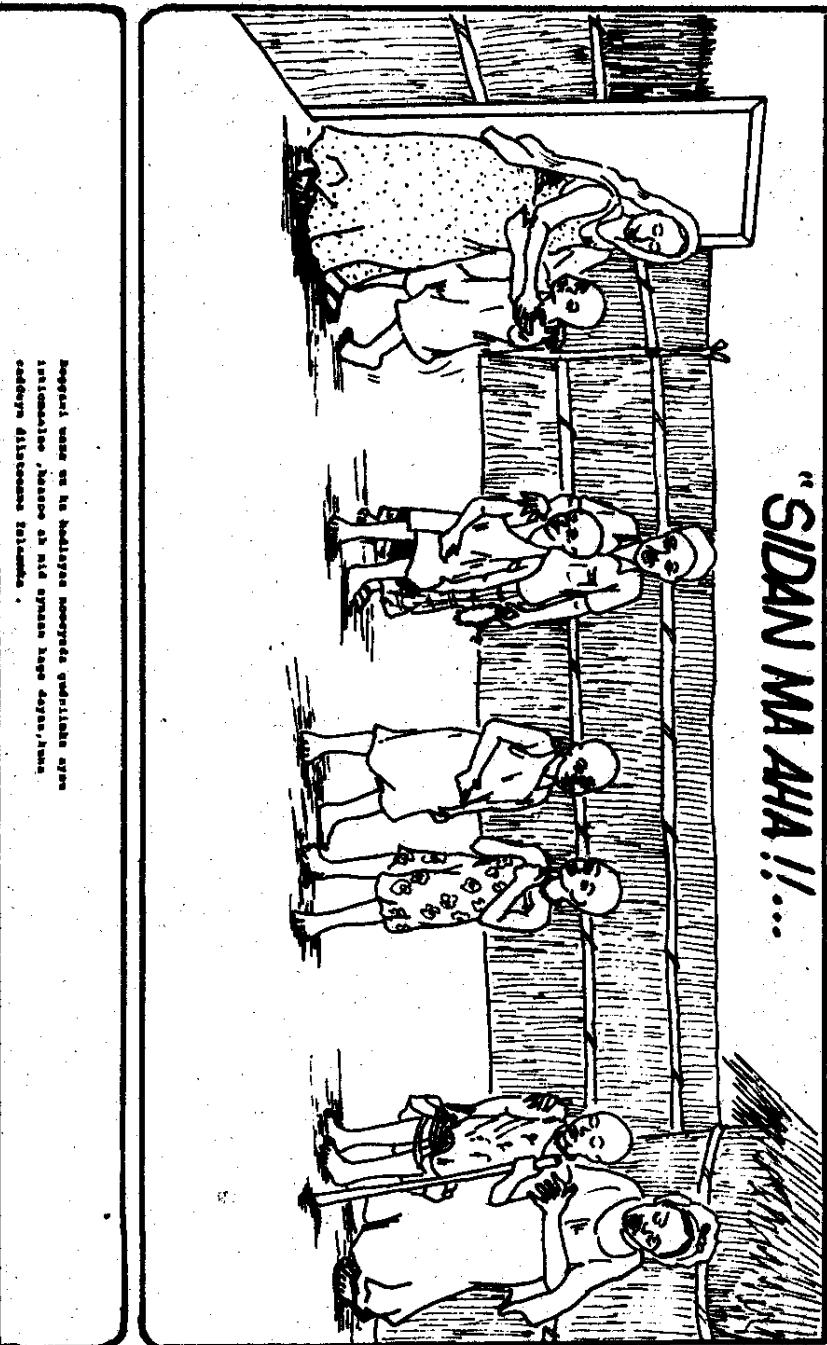

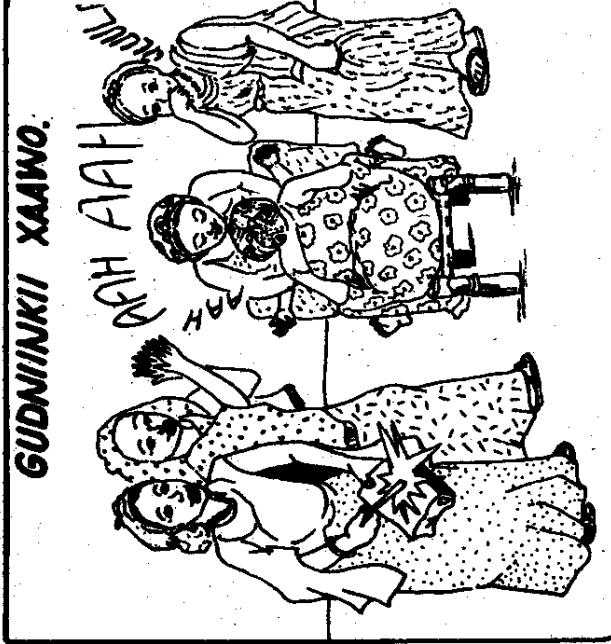
Dhibaatooyinka kale ee lagu xaqiijiyeey baaris caafimaad waxa ka mid ah:-

- e. Qofka oo kelyo xannuun ka qaado kaadida uu isku cilinaayo marka uu dhaawaca yahay; Iyo duleelka kadida oo la yareeyey awgeed.
  - f. Qofka oo ku dhibtooda dhalimada sababta oo ah tolliinkii lagu soo yareeyey xubno kala bixi lahaa.
- Haddaba diinta iyo cilmiquba waxa ay aad iskugu howleen in ay dadka ka badbaadiyaan wayyeelo caafimaaddirro ay qofka u leedahay gudniinka fircooniqa ah ama godbidda.

SOMALI INFORMATION AGENCY - HORN OF AFRICA
SOOMAALIA INFORMATION AGENCY - HORNEE AFRIKA

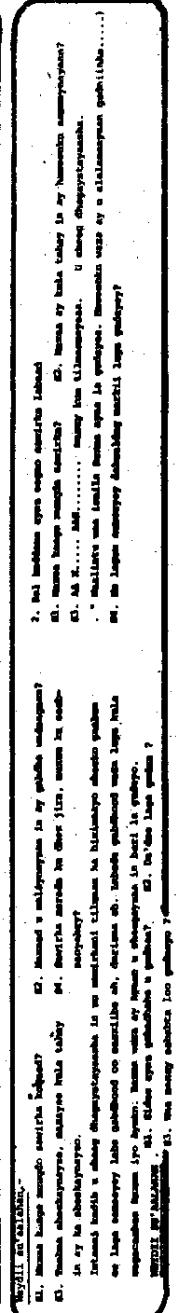
"SIDAN MA AHA!!..."

GUDNIKKI XAING

A black and white illustration showing three people sleeping in a row. The person on the left is wearing a patterned pajama top and pants, with "AH AH" written vertically on their pajama top. The middle person is wearing a patterned pajama top and pants, with "HUU HUU" written vertically on their pajama top. The person on the right is wearing a patterned pajama top and pants. They are all sleeping in beds with pillows and blankets, and there are stacks of folded laundry on top of each bed.

2. Bei bestimmten Formen dieses Krankheitsbildes
ist es möglich, daß die betroffenen Kinder
eine gewisse Verzögung im psychischen und
sozialen Entwicklungsbereich aufweisen.
Durch entsprechende therapeutische Maßnahmen
kann diese Verzögerung weitgehend beseitigt werden.

卷之三

A black and white illustration depicting a group of people gathered around a person lying on a bed. A woman in a sari is holding a large, circular object, possibly a mirror or a shield, up to the person's face. Other people are standing by, looking concerned. The scene appears to be set outdoors near a building.

A black and white illustration depicting a scene of mass surveillance. In the foreground, several individuals are shown sleeping in a cramped, dimly lit environment, possibly a shelter or a crowded public space. One person in the center-left is depicted with a large, prominent eye looking directly down at them, symbolizing the all-seeing nature of surveillance. The background shows more figures sleeping, and the overall atmosphere is one of confinement and lack of privacy.

1960-61
1961-62

卷之三

卷之三

卷之三

10. *Leucosia* (L.) *leucostoma* (L.) *leucostoma* (L.) *leucostoma* (L.)

10. *Leucosia* (L.) *leucostoma* (L.) *leucostoma* (L.) *leucostoma* (L.)

A horizontal row of three small, detailed black-and-white line drawings. The first drawing shows a side view of a small, segmented body with a prominent head. The second drawing shows a top-down view of a similar body with internal structures like legs and antennae. The third drawing shows another perspective of the body, highlighting its texture and form.

19. *Leucostethus* *leucostethus* (Linné)

10. *Leucostethus* *leucostethus* (Linné) (Fig. 10)

19. *Leucostethus* sp. (Fig. 19)

卷之三

Fig. 1. A female specimen of *Leucaspis* sp. from a *Citrus* tree.

Fig. 1. A photograph of a thin section of a rock sample showing a prominent layer of dark, granular material.

10. The following table shows the number of hours worked by each employee.

69

GUDNIN MINA SIDAAN.

GURNUJ BAI KI DABBELEY.

500 DHANEYUTII RAXMO AREHEED.

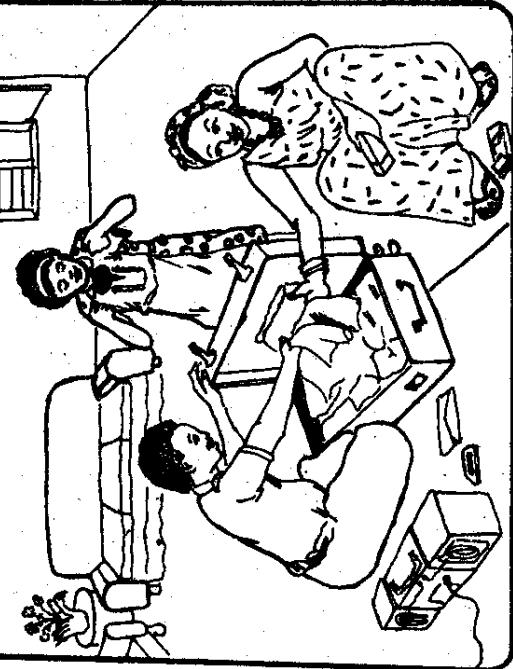
ULLAH! HADIXIDO WANNASAN.

5. sareekha shashad.
SI. Ma ay sareekha shashad? 52. Ahey Ayman waa us qofashadaada ka midhaanayaa ma fadhiil haddii yahmeda.
Nimmaan ay sareekha shashad oo deyay .....

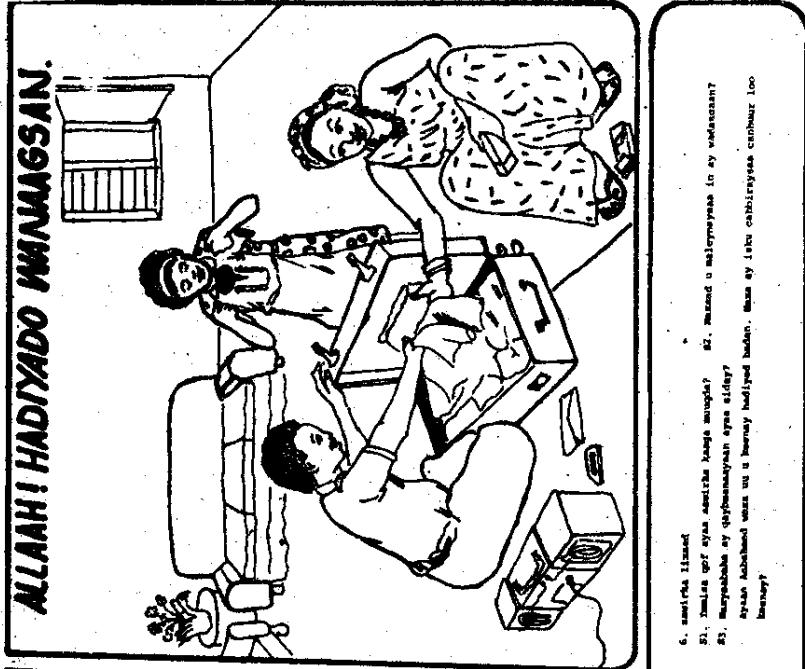

6. sareekha shashad.
SI. Ma ay sareekha shashad? 53. Ahey Ayman waa us qofashadaada ka midhaanayaa ma fadhiil haddii yahmeda.
Nimmaan ay sareekha shashad oo deyay .....

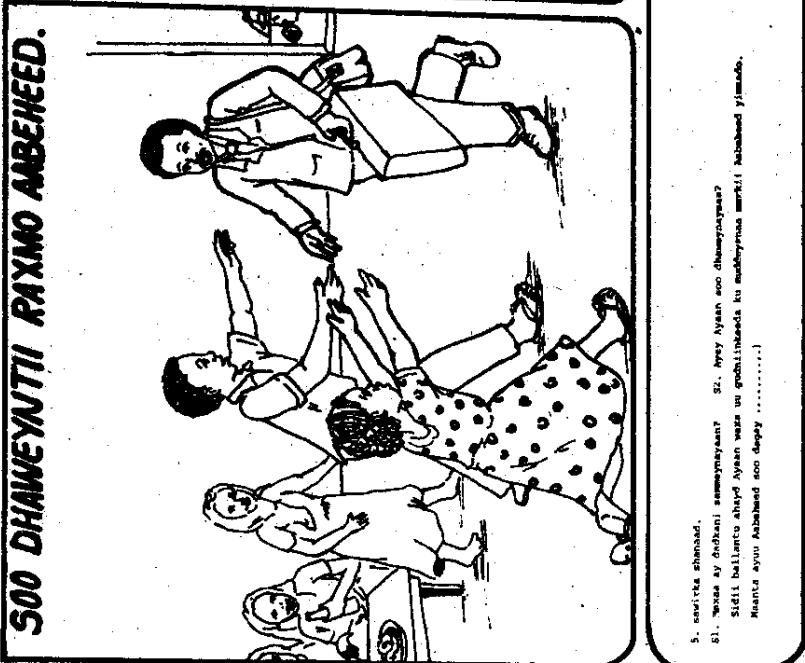

7. a toobbaan.
SI. Naan kaage nugeed sareekha? 54. Maan o halgamaan oo ay valdeeyan?
SI. Maay qababhuu dareentay?
"Halayg qabintii hadii waa ay Ayman qofashadaada oo halgamaan oo la qofsi siyaas qofashadaada
kibyayn an oo hal. Ayman oo shashad uno undeeraa waa welleeqay .....

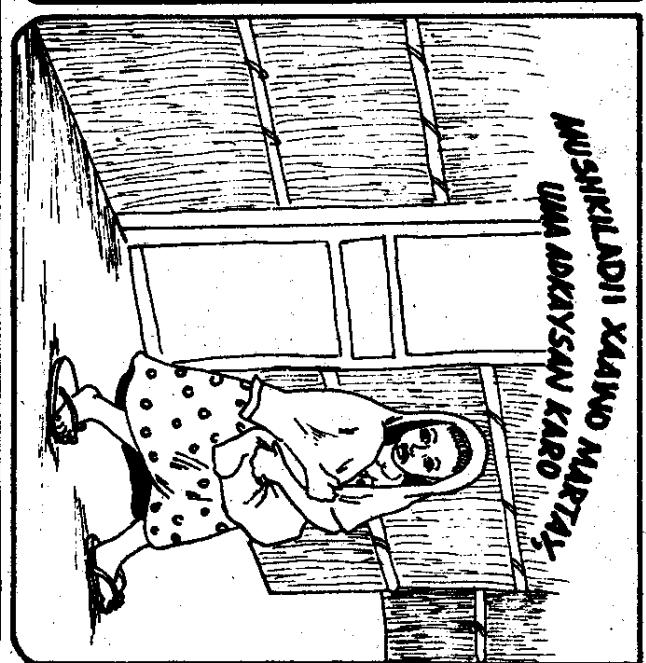
4.2

8. a toobbaan.
SI. Maay qababhuu dareentay?
"Halayg qabintii hadii waa ay Ayman qofashadaada oo halgamaan oo la qofsi siyaas qofashadaada
kibyayn an oo hal. Ayman oo shashad uno undeeraa waa welleeqay .....

9. sareekha shashad.
SI. Ma ay sareekha shashad? 55. Maan o halgamaan oo ay dhuusato qofashadaada halaygareen. Si ay hillo oo
halo .....

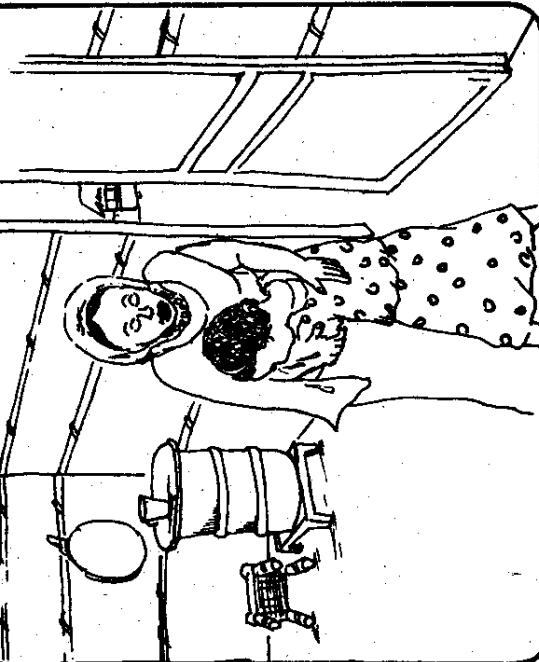

RAXMA, BERRIBA HALAGUDO.

MUSHKILADI XAQNO MARTAY WAA KOKSYAW KARO

HABAR-YAR, HILYAHILLI DHIBBAATO.

DHAQAWKA YAY DINTU DIDEYSO ANU ISKA DEENO DUMASHI.

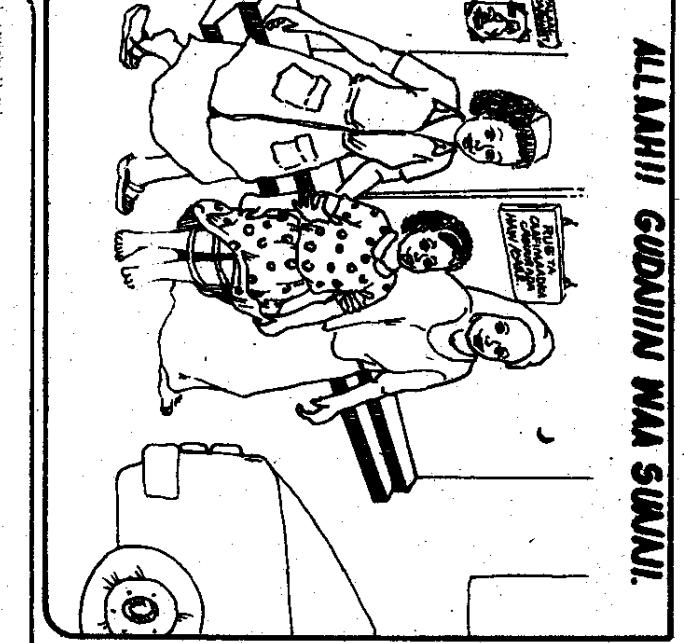
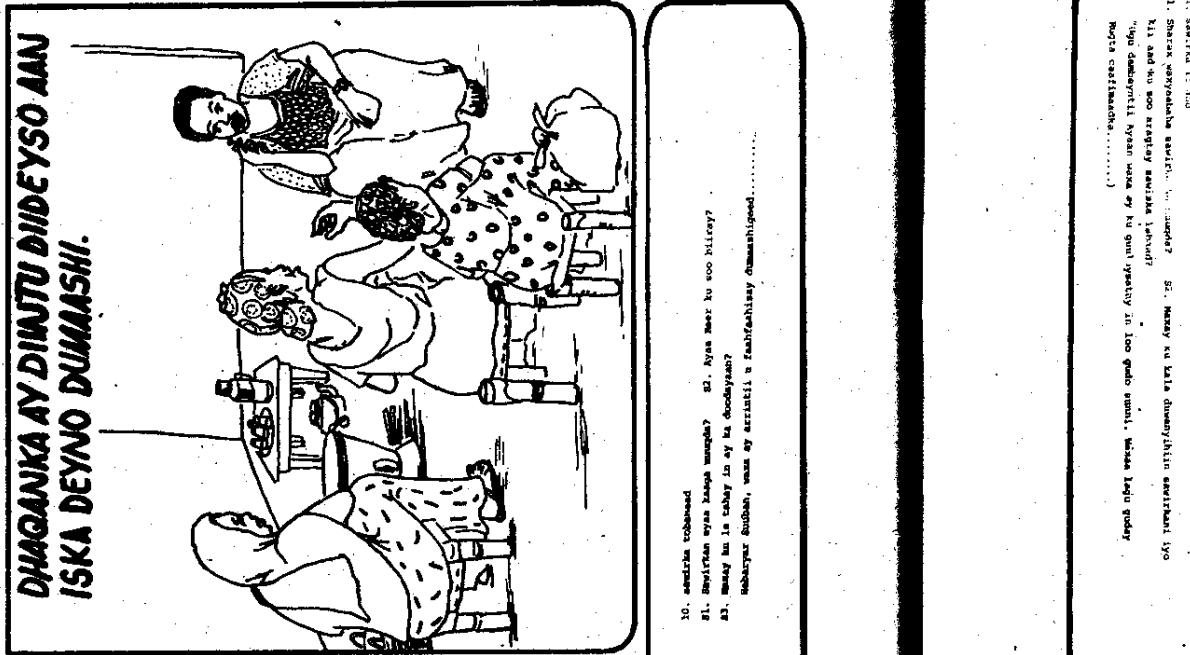

9. aswisha aqooleed
SI. Haaan qabtihuu ku deessanilayaa?
SI. Haaan qabtihuu ku deessanilayaa?
Haaan ayaaan oo habarxatihuu kooxayaa, waaay ee codobayayaa in tahadoodaa waddii loogu
dhaqawka yaaqooleed qabtihuu fircooniga.....)

4.3

10. aswisha toobnaad
SI. Beeshtaa waa haaqo nusqu? SI. Noysa neek u koo hiiyeey?
SI. Noysa neek u koo hiiyeey?
Haaan ayaaan oo habarxatihuu kooxayaa, waaay ee aqooleed u taahfaahayaa.....)

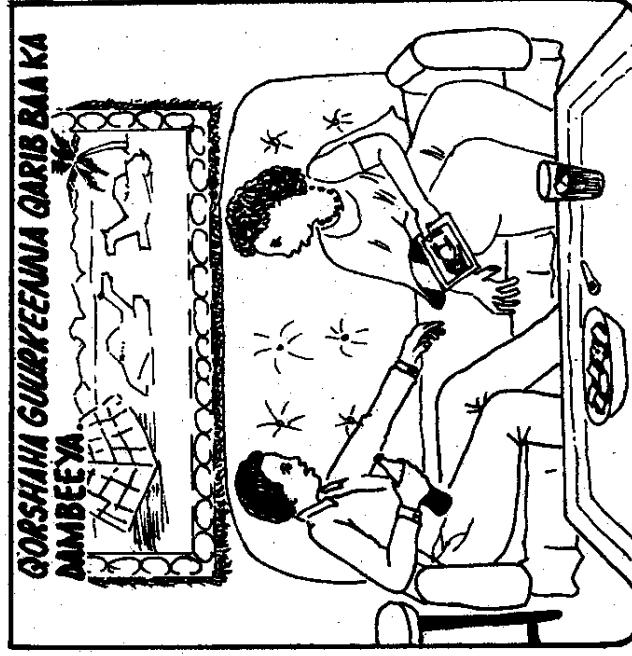

11. aswisha 12. aswisha
SI. Sharax waayeebahe aswisha? SI. Haaan ku kala duwanyijin esurraan iyo
kii, aad uwo aqooleed waaqooyi shooji? SI. Haaan ku kala duwanyijin esurraan iyo
kii, aad uwo aqooleed waaqooyi shooji? (Haaan waa ay ku qabil yeedhi in loo qabo waa, waaqooyi
waaqooyi.....)

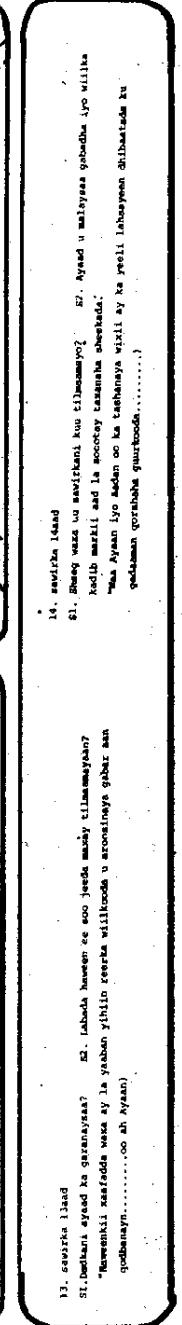
12. aswisha 13. aswisha
SI. Haaan kaaqo nusqu amari? SI. Sabgaya aay ee ka siidil ayaaan?
SI. Gobobaha, haa, maaqay sambayeyaa? SI. Gobobaha, haa, maaqay sambayeyaa?
Haaan ayaaan waaqooyi waaqooyi, qabtihuu haaqooyaa aay ee ku qabil yeedhi
waaqooyi.....)

ALLAHIII GUDDINN NAA SINNI!

GUDUNASI SIDA GUDDAANU LOO
GUUR.

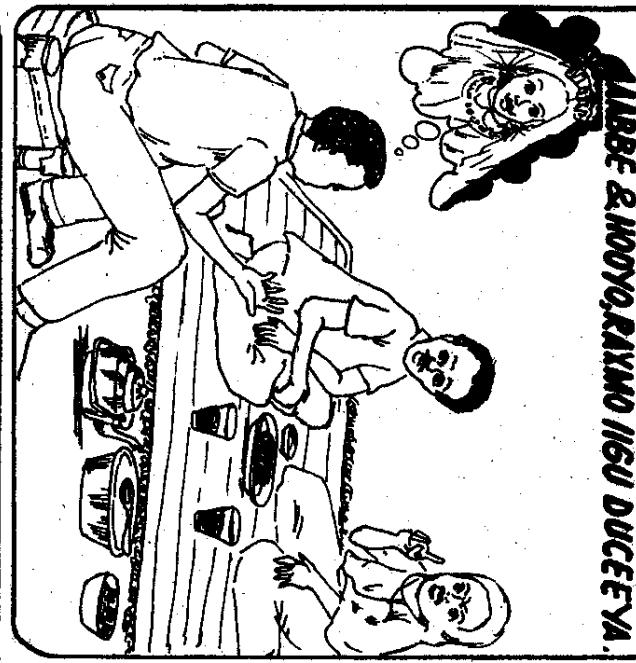

FAIDUMOY GABADHAADA, AYAA GUURSAN
WAJ AAL?!!

15. saariha lama
 51. Apes uka tindihen adun? 52. Amaro uga nolayha wakilat
 53. Amaro kuo tilamayahan sasikta ha sarewra adun?
 "Amaro wan nu wakilat u ghegoy, ta u dononggo ta un Agusan gunungan. Nagpala agam
 sarewra orintil naa sarengay tyoda oo cilan uga obilay qondola ta hanta.

16. amarita 16. amarita
 51. Apes uka tyabas malaki? 52. Manay kula tyabas ta un ka hadilawo?
 53. Amarita kaa amaro kuu obilay?
 "Amaro mariki nu wakilat naasikta ugey qondolati wanu kalo iyo qareb ha dooley
 manayqo! Gudhal, wan amaro u sinayay obilataa horante....."

CUTUBKA NAFAQADA

NAQTIIN

1.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhameedo, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. Magacaabi kartid, tilmaamima kartid astaamaha cudurraada ay nafago la'aantu keento.

IS-QIIMEYN

Ku qor jawaabaha saxda ah buuggaaga

1. Tixaha liiska B iyo liiska T isku raaci sida ay isugu habboon yihiiin.

Liiska B

- b) Jirkeemu waxuu u baahan yahay cuntada lagu koro.....
- c) Wuxuu aynu u baahan nahay cuntada caafimaadka kaabta.....
- d) Shubanku wuxuu u jirka ka lumiya.....

Liiska T

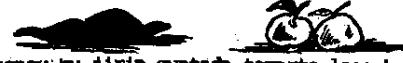
1. biyaha iyo macdanta
  2. si ay surquhu u dhismaan
  3. si uu jirku isaga caabiyo
- Tusaale:-

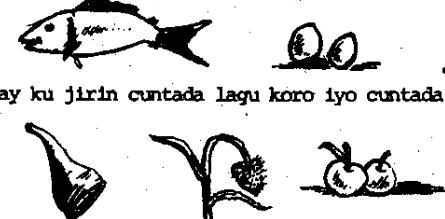
- 1) Shubanku wuxuu u jirka ka lumiya biyaha iyo macdanta
- 2) Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga.
- b) Midkee ayaan ahayn cuntada laga helo tamarta?
- c) Midkee ayaan ahayn cuntada lagu koro?
- d) Midkee ayaan ahayn cuntada caafimaadka kaabta?

Ku qor jawaabta saxda ah buuggaaga.

b) Midkee ayaanay ku jirin cuntada lagu koro iyo cuntada tamarta laga helo.

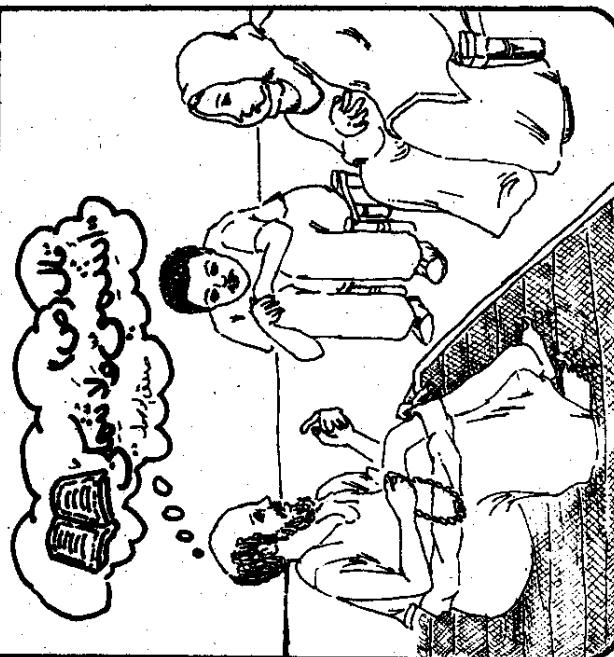
t) Midkee ayaanay ku jirin cuntada tamarta laga helo iyo cuntada caafimaadka kaabta?

j) Midkee ayaanay ku jirin cuntada lagu koro iyo cuntada caafimaadka kaabta?

19. - naastira ileeli
SI. Naastad tu aragtaa sareeta
Unibharo kasta warasaa tegaga qodba karaan iyo ta meegi ayey taasceen gaaladi

17. - kura 17aad
SI. Ayaa la jisogaa qutleed? S2. Huncu ka dhaawicinayaa?
SI. Shurax nooskaa ayu gooren goonhadustaa?
Shuonee qutleed wuxuu u hadan weelidii u shweegay in a) ku khaldan yihiiin arinta ku saabitin qutleendaan aamiga ah. Wuxuu aynu u shweegay sadiso un hadabushii ku addeseyay

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. Magacaabi kartid, tilmaamina kartid astaamaha cudurraada ay nafaqa la'aantu keento.

Casharkani ma aha intixaan ee waa nakhtiin. Su'aal-anani waxa ay kaa caawinayaan in aad ogaatid waxa aad ka xusuusato casharadii nafaqada ee sannadihii hore.

IS-QIIMEYN :

3. Ka jawaab su'aalaha soo socda adigoo adeegsanaya warbixinta.
1. Cunugga Safiya waxa ku dhacay shuban xun. Waxa la arkaay miisaankiisa
2. oo hoos u dhacay, nasintuna waa ay godantay.
3. Cunugga Sahara waxa bararay lugaha, waxana lagu arkay coohin badan.
4. Cunugga Xaliimo waxa uu yeeshay wagdo.
5. Cunugga Xaali waa caato, calooshuna waa weyn tahay.
- b. Cunuggee ayaa qaba cadaad (caddow) ?
- t. Cunuggee ayaa qaba macaluul ?
- j. Cunuggee ayaa qaba Rikitis ?
- x. Cunuggee ayaa fuuq baxay?

Tusaale:-

- x. Cunuggee ayaa fuuq baxay ?
jawaab: Cunugga Safiya
4. Tixaha liiska B iyo liiska T isku raaci sidä ay isugu habboon yihilin.
Liiska B
- b. Aragga qofka oo hoos u dhaca.....
- t. Macaaluuusha .....
- j. Cundurka cadaadka .....
- x. Nasinta ilmaha oo godanta .....

Liiska T

1. waxa sababta la'aanta cuntada tamarta laga helo.
2. waxa sababta khudaar la'aan.
3. waxa sababa biyaha iyo macdanta oo jirka ka baxa.
4. waxa sababta la'aanta cuntada lagu karo.

QEYBAHA CUNTADA I

1.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. cuntada u kala gaybin kartid afarta koox, Bortootiin, kaarboohaydareyt, macdan & fiitamiin.

Ihaan ahaan cuntada waxaynu u qaybincaa cuntada, duuxda leh oo laga helo xoolaha iyo cuntada aan duuxda lahayn oo laga helo dhirta. Dersigan ayaad ka kororsanaysaa sida ay shaqaalaha caafimaadku u buybiyaan cuntada.

Cuntada waxa aynu hore ugu qaybinay saddex : Cuntada lagu koro, cuntada caafimeadka kaabta iyo cuntada tamarta laga helo. Waxa habboon inuu qofku ka helo ugu yaraan hal nooc qayb kasta.

Ka cun koox kasta hal nooc si aad u heshid nafago-maalmeed dheelitiran.

Macaa ku dhacaya qofka (gaar ahaan caruurta) haddii aamu ka qaadan qayb kasta hal nooc ?

Jawaabta waxa aad ka heli kartaa casharkii ka horeeyey. shaqaalaha caafimaadka iyo takhaatiirtu waxa ay megacyo gaar ah u lesyihiin qaybaha cuntada. Cuntada tamarta laga helo waxa ay u yaqaanaa KAARBOOHAYDAREYT, cuntada lagu korana BORTOOTIIN. Qaar ka mid ah cuntada caafimaadka kaabta ayaa loo yaqaanaa PITAMIN, qaar kale oo ka mid ah cuntada caafimaadka kaabta ayaa loo yaqaanaa MACDON.

QEYBAHA CUNTADA II

2.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. cuntada u kala qaybin kartid afarta koox Borootiin, kaarboobhaydareyt, macdan & fitamin.

Balkan waxa ku muujisen nafagada ku jirta cuntada aynu cunno.

Kooxaha cuntada

Kaarboobhaydireyt	Borootiin	Macdan/Fitamiin
Sonkor	Kallium	Caano
Malab	Hilib	Muus
Muus	Ukun	Babasy
Bataati	Caano	Slaan
Mixog	Galley	Ukun
Bariis	Massago	Khudaarta cagaaran
Galley	Qasadi	Skytum
Massago	Digir	Liin.
Caano	Loos	Banbeelmo burtugaal (liin xaali)

Haddaba, qofku waxa uu nafago dheelitrax ka heli karas, marka uu koox kasta ka cuno hal nooc.

Tusaale :

Mahdi waxa uu subaxdii cunaa rooti iyo shaah, qadadiina baariis iyo Hilib, cashadiina baariis.

Ahmed waxa uu subaxdii cunaa rooti, shaah iyo saliid-macsaro (saliida) sisinta) qadadiina bariis, hilib iyo khudaarta cagaaran, cashadiina digir, saliid iyo caano.

Haddaba aynu fiirino nafagacyinka ay cuntadaasi ka helaan.

Nafagada ay helaan			
Magac	Borootiin ka helaa	Kaarboobhaydireyt ka helaa	Fitamiin & macdan ka helaa
Mahdi	Hilib, Rooti	Rooti, Bariis, shaah.	ka helaa
Ahmed	Hilib, caano,	Rooti, Bariis, shaah, caano.	caano, Khudaarta cagaaran, sisinta

80

WAXTARKA CUNTADA I

2.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. tilmaamii kartid waxtarka cuntada u leedahay qofka.

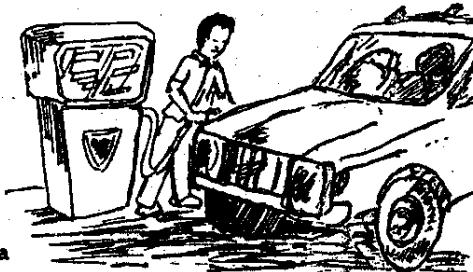

Guud ahaan, cuntadu waa aasaska jiritaanka noolaha.

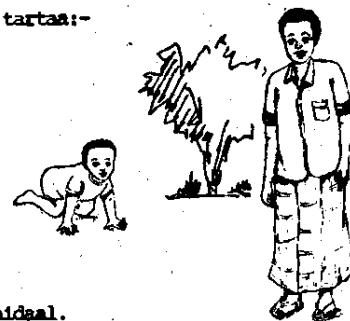
Haddaba, waxaa isweydiin leh,

Marka cuntada u tartaa qofka ?

Jawaabtu waxaad ka heleysoo casharkani.

Qofka waxa lagu matali karaa baabur. Baabuurku waxa uu ku dhaqaaga shidaal (Battrool ama Nafto). Haddii uu shidaallku ka dhammaadana, ma dhaqaagi karo baabuurku. Shido kale qofku waxaa uu ku nool yahay cuntada. Waa hubaal ah in aano qofku noolaan karin cunto la'aan. Cuntadu waxa ay jirkeenna u tartaa:-

1. Koritaanka iyo dhismaha jirka.

Ilmahu marka uu dhasho, miisaankiisu waa 11/2 illaa 4 kiilogaraan. Muddo 30 sand ka dib, waxaa laga yaabaa in uu miisaankiisu gaaro 75kiilogaraan. Markaa waxa aynu niraahnaas ilmihi ayaa koray. Run ahaanti waxaa weynaada lafaha iyo dubka.

2. Shidaal.

Cuntadu waa shidaalka uu qofku ku dhaqdaqaago. Qofka weyni waxa uu u baahan yahay shidaal ka badan ka ilmuu u baahan yahay. Xamaaligu waxa uu u baahan yahay shidaal ka badan ka karaanigu uu u baahan yahay. Waxaa into caddaatay in shidaalka qofku u baahan yahay ay ku xiran tahay, sha... uu qabto. Xilliyada qabwga waxa loo baahdaa shidaal badan.

WAXTARKA CUNTADA II

2.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. tilmaami kartid waxtarka cuntadu u leedahay gofka.

Guud ahaan, cuntadu waa aasaaska jiritaanka noolaha.
Haddaba, waxaa isweydiin leh,
Maxaa cuntadu u tartaa gofka ?
Jawaabtu waxaad ka heleysaa casharkani.

3. Caafimaadka jirka

Hore ayeynu u soo qaadenay in gofka iyo baabuurku la isku matali karo. Shidaalka ka sokow, baabuurku waxa uu u baahan yahay saliid. Saliid waxa ay dhagaaleysaa baabuurka. Sidoo kale cuntadu waxa ay kaabtaa caafimaadka jirka. Gaar ahaan, macdanta cuntada ayaa lafaha, dubka iyo dhilgaba ay u baahdaan.

Guud ahaan, waxa aynu ku soo gabagabeyn doonaa halhayskan:-

Ninba intuu cunuu ciidamiya

- Ka jawaab su'aalahan, jawaabahana ku qor buuggaaga.
- B. Goobo geli jawaabta saxda ah.
1. Midkee u baahan daryeel gaar ah?
a) ilmo t) dukaanle j) karaani.
  2. Midkee isticmaala tamar badan?
b) ilmo t) dukaanle j) karaani x) xamaali.
  3. Cuntadee caafimaadka kaabta?
b) hilib t) bariis j) khudaar.
- T. Ereyada Liiska B ku buuxi weedhaha soo sooda.
Liiska B. Shidaalka, dhismaha, koritaanka.
1. _____ iyo _____ jirku waxa uu ku xiran yahay cuntada aad cuntid iyo caafimaadkaaga.
  2. Cuntada waxay inna siisaa _____ lagu dhaqdhaqaago.

CUNTADA XOOLAH A LAGA HELO

3.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa inaad :- b. kala sheegi kartid nafaqoyinka ku jira noocyada cuntada xoolaha laga helo.

Cuntada xoolaha laga helaa waa nafaqada muhiimka ah ee ay dadkeenu cunaan. Haddaba cuntadaasi keli ahaan ma tahay nafaga dheelitiran? Jawaabta waxaad ka heleysaa casharkan.

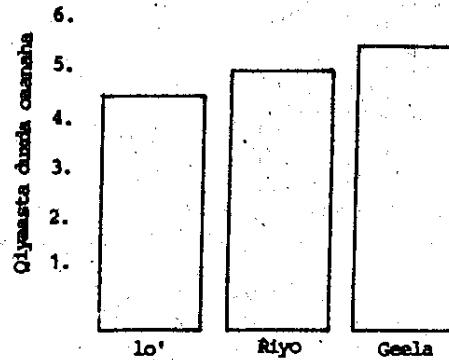
Noocyada cuntada ee laga helo xoolaha waxaa ka mid ah :-

1. Caano:

Caanahu was laba nooc, dhay iyo dhanaan. Nooc kasta ha ahaadeeni, waxa caanaha, ku jirta nafago. Nafaqadaasi waxa ka mid ah Borotiin, dux, oo ah kaarboohaydireyt, macdan iyo fiftamin. Mararka qaar, duxda waa laga saaraan caanaha, waxana laga sameeyaa subaq ama burcad.

2. Duxda caanaha:

Duxda caanahu was ay ka nafago badan tahay duxda cuntada kale, waxana ugu dux badan caanaha geela.

Garaaf 1 : Qiyaasta duxda ee ku jirta caanaha xoolaha.

3. Borotiinka caanaha:

Caanaha waa ku jirta borotiinka ugu qimo badan, waxana ugu borotiin badan caanaha riyeha.

NAFAQOYINKA CUNTADA XOOLAH

3.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaan filayaan in aad:- b. kala sheegi kartid nafaqoyinka ku jira noocysada cuntada xoolaha laga helo.

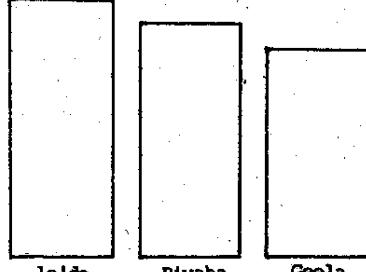
Cuntada xoolaha laga helaa waa nafaqada muhiimka ah ee ay dadkeenu cunaan. Haddabe cuntadaasi kali ahaan ma tahay nafaga dheelitiran?
Jawaabta waxaad ka helaysaa casharkan.

4. Macdanta iyo fiftamiinka ku jira caanaha:

Caanaha waxa ku jira macdan ku habboon koritaanka jirka iyo lafaha. Waxa kale oo ku jira dhamaan fiftaminada uu jirkii u baahan yahay.

Qiyaasta sonkorta caanaha

6.
5.
4.
3.
2.
1.

lo'da   Riyaha   Geela

Garaafka 2 : Qiyaasta sonkorta Macaanaka ku jira caanaha xoolaha

5. Sonkorta caanaha:

Caanaha waxa ku jira sonkor. Sonkortu waxa ay ku badan tahay caanaha haweenka. Ihadhanka ka sokow, sonkorta (macaanika) caanahu waxa u baahan jirka.

Caanuhu waxa ay ugu nafago badan yihin, marka ay dhay yihin. Haddii dueda laga saaro caanha, waxa yaraada nafaqada ku jirta caanaha xoolahu waa ay ka dux badan yihin caanaha haweenka, caanaha haweenkuu waa ay ka sonkor (macaan) badan yihin caanaha xoolaha.

Xaaladda NAFAQO EE XOOLO DHAQATADA

3.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaan filayaan in aad :- b. ka faalloon kartid xaaladda nafago ee xoola-dhaqatada.

Dalkenna 70% waa xoola-dhaqato. Xaaladdooda nafago waxa aad ka ogaan kartaa casharkan. Akhri qoraalkan, kama jawaab su'aalaha hoos ku qoran.

" Waqtii xun ayaa inna soo maray Sigaalow " ayuu Gacal yiri.

" Ilaaq baasi innaga saaray " ayuu Sigaal raaciyeey.

" Waa runcoo, barwaqaa ka dambeyssay. "

Waxay ahayd gu' ay xoolahuna dhaleen. Waxa lagu mataali karaa xilligii uu abwaanku ugu heesay,

Dimishoo barwaagoo   dirir cawle ku onka aye.

Thulka meesha darida leh   doog iyo xareeddi.

" Labadu isdabaasheen."

Ooy dumarku xoolihii   soo dabaala leeyihiin,

Awraa dabarka lagu xirin   meel dheerna laga dayin.

Beesha beryahanba roob kama qaadin; xooluhuna daaqa una fogaadaan. Ailow abaar ha u celin. Miraha geedaha ayaad mealmo ku qadi kartaa.

XAALEDDA NAFAQO EE BEERALEYDA

4.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa in aad:- b. ka faallloon kartid xaaladda nafago ee beeraleyda.

Beeraleeydu aad ayey uga tira yar yihiin xaaladdooda nafaqana, waxaad ka ogaan kartaa casharkani. Akhri goraalkan, kana jawaab su'aalaha hoos ku qoran.

" Xaggeed u socota, Faaraxow? "

" Tuulada, ee miyaad i raaci, Cige? "

" Haaye, maxaad siiddaa ? "

" Badar, ayuu Faarax ku jawaabay.

Xilliyadu kala wacan, deegaannaduna kala nasiib badan, dhulkuna kala carrasan. Waa beel nimcaysatay. Waxa soo maray xilli fiican oo ay beeraha goteen. Runtii waa ku dadaaleen Ilaahayna waa nimceeyey, badar badanna waa u soo go'ay.

" Faaraxow, imisa jawaan ayaad beertii ka heeshay? "

" Afar iyo labaatan. Adiguna ? "

" Labaatan, " ayuu Cige ku jawaabay.

" Waa Ilaahay mahadili. Sow lo'diina kuma dhalin ? "

" Haa, " ayuu Cige ku jawaabay.

Mar labaad akhri sheekada, kana jawaab su'aalahan hoos ku qoran.

Ku qor-jawaabaha layliga bungaaga.

1. Qor jawaabta sarda ah
b. Maxaa ay yihiin dadka beeshashi.

i) Beeraley ii) Xoolo-dhagato iii) Kalluumeyasto.

t. Killigee ayey beeshu ku jirtaa ?

i) Xilli comane ah ii) Xilli abaareed iii) Xilli barwaago.

j. Cuntadee ayaanay helin dadka beeshani ?

i) Badar ii) Hilib iii) Caano iv) Khudaar v) Kallum.

MIIQA CUDUDDA

4.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. samayn kartid miiga cududda lagu cabiro. t. isticmaali kartid, kuna cabbiri kartid qof.

" Koritaanka ilmuu waxa uu ku xiran yahay.

b. noocca nafaqada uu ilmuu cuno,

t. inta uu ka cuno nafaqada,

j. iyo caafimaadkiisa.

Eboyo kasta waxa ay ku dadaashaa koritaanka ilmaheeda waxana ay jeceshahay in ilmaheedu uu si fiican ugu koro. Waxase dhici karta in uu koritaanka ilmuu xumaado.

Sidaa ayey hooyadu u qiyastaa koritaanka ilmaheeda ?

Hooyadu ma adeegsato galab ee waxa ay ku qiyastaa fiirin. Aragga ayey adeegsateea. Mararka qaar ayuu miisaanka ilmuu si tartiib ah hoos ugu dhacaa, hooyaduna dhakheo uma ogaan karto.

Haddaba, haddii aad baratid samaynta iyo sida loo isticmaalo miiga cududda, waxa aad la socon kartaa koritaanka ilmaha kaa yar ee aad walaalaha tiihin.

- Miiga cududda waa la samayn karaa . Dib ha u dhigin ee hadda bilow. Samee hal miiq hadda.

" wax la raajiyyaa, ruuxna kuma sama. "

Sidaa loo sameeyaa ?

1. Waxa aad ka samayn kartaa

- Miiq maro ah oo aan dherer iyo talaauba ka yarayn miigaasi.

- ama Miiq dun ah ama xarig aan ka gaabnayn miigaasi.

2. Miiga cududda ee aad samaynaysid, ha la ekaado miiga (ku sawiran soo-jeedka).

3. Ku samee qiyasaha qalin (biirroo ah) sida ka ku sawiran boggan.

4. U midabee miiga sida (sawirka), waxay ku habbon tahay maro cad.

ISTICMAALKA MIQQA CUDUDDA

4.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado wuxa lagaa filayaa inaad isticmaasho miiga cududda.

Bal malee, sidee ayey hooyadu u qiyastaa in uu ilmaheedu caatocabay iyo in uu buurtay?

Badanaa hooyadu ma adeegsato qalab balse wuxa ay ku qiyastaa arrintaasi "FLIRIN". Wuxaase dhaci karta in uu ilmaha misaankiisa si kadis ah hoos ugu dhaco iyada oo ay hooyadu dareemin, ilmuhuna aan cudur haleelin. Baddaba waxaa arrintaasi lagu xallin karab isticmaalka miiga cududda kaasoo wax ka tara ka warhaynta misaanka ilmaha.

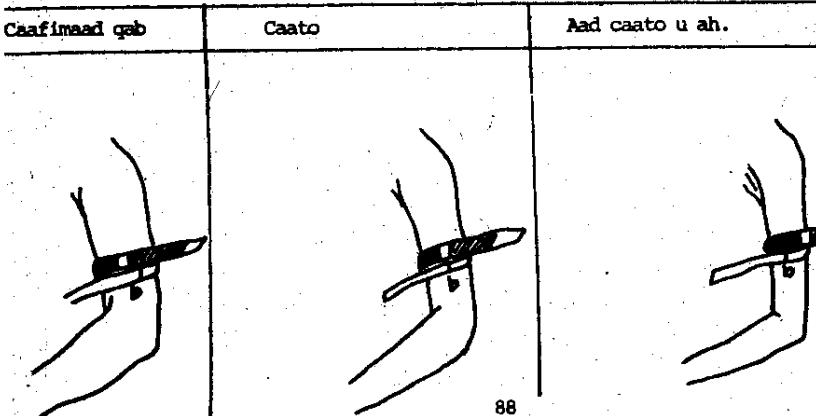

Waxgabad :

Casharkii kan ka horreyey wuxa aad ku soó baratay sameynta miiga cududda, casharkan wuxa lagaa

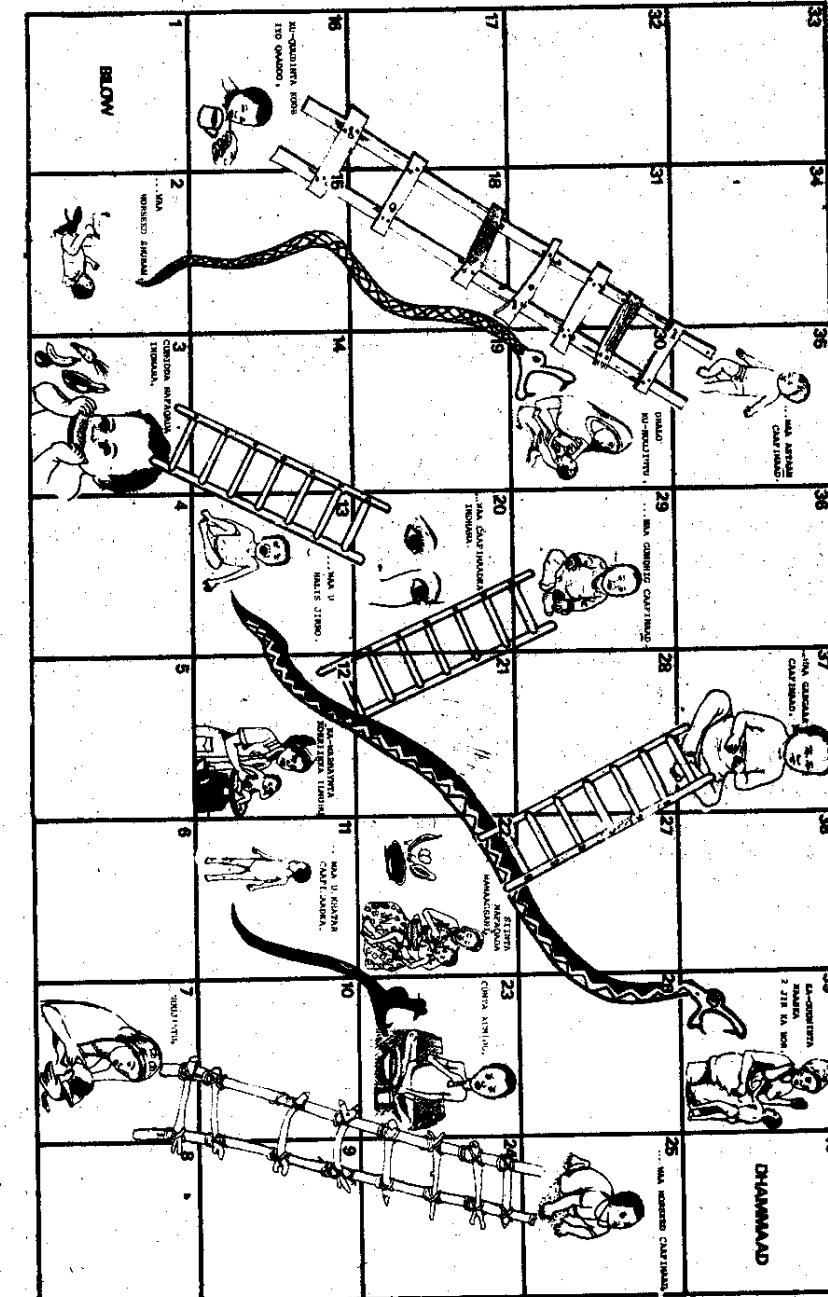
filayaa inaad u isticmaasho sidatan;

1. Marka aad qiyasayo koritaanka ilmaha, wuxa aad miiga ku duubtaa cududda ilmaha.
2. Wuxa uu koritaanka ilmahaasi nogen doonaa sidatan:

88

5.1

89

HABKA LOO RAAKO CIYAARTA MASASKA IYO JARANJARADA.

1. Ciyaartani waxa ciyaari kara koox ka kooban 2,3 ama 4 qof, Qof kasta oo koocda ka mid ahi waa in uu haystaa dhagax yar ama guluus uu ku agoonsado ciyaartiisa.
Koox kasta waxa ay u baahan tahay saddex xabbo oo furarka kooka-koolaha ama taraq.
2. Thig bartanka miiska warqadda lagu ciyaaray.
3. Koocdu ha isku raacdo dhinaca furarka ee ay u qaadanayaan 1,2 iyo 3, waxa ugu yar 3 waxaana ugu badan 6 dhinacyada.
4. Tirada uu qofku guurayo wea tirada ka soo baanda furarka marka kor loo rido ee ay dhulka ku dhacaan.
5. Qofku waxa uu ciyaarta bilaabayaa marka uu helo lix dhilcood. Haddii qofka ciyaarayaa uu helo lix wax ka yar waxa ciyaarta bilaabayaa qofka ku xiga.: Sidaas ayaa qofka mar u ciyaarayaa ilaa koocda ay soo wada marto, marka qofku kor u rido furarka isaga oo jooga Afar geeslahaa todobaad oo uu helo saddex dhilcood waxa uu u guurayaa Afar geeslahaa tobanaad.
6. Haddii qofka ciyaarayaa ka dhaco Afar geeslahaa ku beegan maska afkiisa, qofkaasi waxa liiqya maska waxana uu ku soo noqonayaa Afar geeslahaa maska dabadiisa ku yaalla.
7. Haddii qofka ciyaarayaa uu degoo Afar geeslaalaa ku beegan sallaanka dabadiisa, qofkaasi waxa uu kor u fuulayaa sallaan waxana uu degayaa sallaanka xaggiisa sare.
8. Qofka ugu hor gaadha Afar geeslahaa lambar bogol ama lambarka ugu dambeeyaa ayaa ciyaarta ku guulaysanaya.

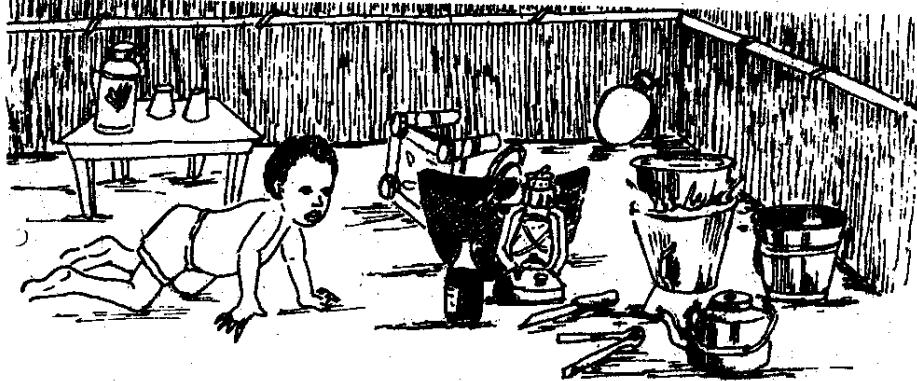
CUTUBKA GARGAARKA DEG-DEGGA AH. SHILALKA.

1.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa in aad tilmaami kartid noocyada shilalka ay halista u yihiiin carruuta.

Caruur badan ayaa u dhimato ama naafu ku nogota shilal si sahlan looga badbaadin karo. Shilalkaasi waxa ay ka dhacaan guryaha dhexdooda & dibeddooda Haddaba waxaa habboon in carnuurta la buru waxyaa abaha shilalka u keeni kara si ay door uga qastaan badbaadinta naftooda, nafta walaalhood iyo tan saaxibooda aan nasiibka u yeelan in ay dhigtaan dugsiyada. Ugu dambayntii waxaa xasuuus inaga ah:
▪ Daayacu waa halis, Digtoonaantu waa badbaado;

Waxgabad :
Sawirkani waxaa ku cad dhowr shil ee sababi kara dhaawec ama dhimasho kadiis ah.
Haddaba ku buuxi shaxankani nocca shilaka iyo waxyaa abaha sababi kara.

Nooca shilka

Waxyaa abaha sababay

GUBASHADA.

1.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxa lagaa filayaa inaad soo bandhigi kartid gargaarka loo fidiyo qof guntay.

Badanaa carruurtu waxa ay ku gubtaan waxyaa hlo ay isku soo rogaan. Gubashadaasi waxa ay noqon kartaa mid sahlan ama mid darran.

Labaduba waxa ay u baahan yihin in si deg-deg ah gargaar loogu fidiyo. Akhri sheekadan, si aad u barato gargaarka ku habboon gubashada.

Cali waxa jikada uga soo caraftay canjeero ay hooyadii u samaynaysay.

Cali, inta uu soo dib dhafay hooyadii oo ku meegan saxon ayuu birta kala soo hoodey canjeeradii waxa aanu ka ga gubatay faraha iyo calaacalaha.

Hooyadii ayaa ku soo banday cohintiisa waxa ay aragtay in uu si sahlan u gubtay

Ila markiiba waxa ay gacmaha ugu dhex riday biyo aad u qabow, waxa ayna ku dhex haysay ilaa iyo inta ay ka baab'isay hafeefashadu. Kadibna si deggan ayey ku tiri, "Ma biyo-gelin, waa gubasho sahlan."

Cali, "Hooyo haddii ay biyo galaan maxaa lagu sammeeyaa"

Hooyo, "waa gubasho daran !! waxaana habboon in aan :-

- Biyaha laga dilaacin
- Haddiise ay noqoto nabar waa in lagu dhaqaa biyo nadiif ah, lagana dhowraa habaaska iyo dugsiga.

1.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhamaado, waxaa lagaa filayaa inaad:- b. sharxi kartid gargaarka ku habboon qof gaas ku somoobay.

Daaweda, sunta xasharaadka, Gaaska, shaambada iyo Oomada ayaa ka mid ah waxyaa habboon qof gaas ku somoobay.

Waqaddo cad-cad ku qor weeraha tilmaamaya gargaarka kadibna ku dhaji fasalka.

QANIINYADA SHINIDA.

2.1.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad tilmaami kartid kaalmada loo fidiyo qof shinni ama xuun qaniinay.

Shilalku ma ah kuwo meel gaar ah ka dhaca, waxaase habboon in la yeesho xirfado lagu yareeyo dhibaastada ay sababaan.
sawirradani wuxuu aad ku baran doontaa gargaarka ku habboon qofka ay qaniito shinni.

Waxgabad :

Dib u fiiri sawirradha, ka samee sheeko, kadibna wuxuu aad laba laba u fishaan sheekada.

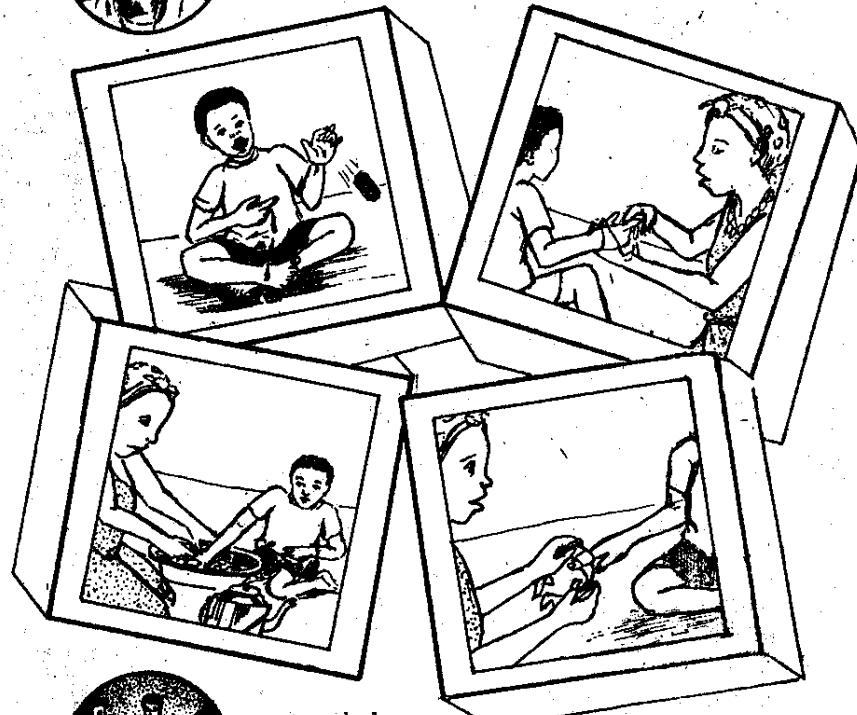
DHAYIDDA SARMADA.

2.2.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado waxa lagaa filayaa in aad : b, tilmaami kartid gargaarka loo fidin karo qof ay dhalo, dhagax ama biri sartay.

Qalab badan oo inoo yaalla jikada, ayeynu shil kala kulmi karnaa. Sarmada midiyaha, dhalcooyinka iyo dhagaxyada waa ay sahan yihiin haddii si wanaagsan loo raaco qawaaniinta gargaarka deg degga ah.

Waxcabad :

Horey wuxuu aad u soo aragtay siyaabaha ay u kala horeeyaan tallaabooyinka gargaarka deg-degga ah.

Bal ka feker sawirradani una lembari sida ay u kala horeeyaan.

- Tusaale :-
1. _____ nabarka cadaadi
  2. _____ ku dhaq biyo nadiif ah
  3. _____ ku xir maro nadiif ah
  4. _____ Ha ku adktayn marada.

WAXYAABAHA GALA INDHAHA IYO DHAGAHA.

2.3.

Ujeeddada casharka: Marka uu casharkani dhammaado, waxaa lagaa filayaa in aad :- b. sharxi kartid gargaarka loo fidin karo qof il ama dheg ay wax ka galeen.

Indhaha iyo cheguhuba waa laba xubnood oo qaali ah, la'aantoodna ay noloshu macnii yeelanayn. xubnahaasi waxa ay ka samaysan yihiin dhismoo si sahan u waxyeeloobi kara, waxaana habboon in la barto sida loo daryeelo.

Badanaaq waxa si kadis ah isha ama dhegta u gala xasharaad yar-yar sida quraanyada, kaneecada ama saxar. Mararka qaarkoodna carfurta waxa ay dhegta iska geliyaan kuul, qori IWM. Haddaba marka aad la kulanto dhibaatooyin kaasoo kale yeel sidatan.

1. Hubi dhibaatada inta ay le"eg tahay
2. Haddii aad xasharaad ku aragto,
3. Ku shub biyo si uu u soo baxo ama uu dhaqaaga u joojiyo.
4. Haddii ay ku la cuslaato, la gaar daryeel caafimaad.

U fiirso sawirradaan, kadibna sharax tallaaba kasta marka la isticmaalaayo.

Oorayaasha Buugga Saad ee w/Caabfincaadka

1. Safiya Jibrilli Cabdi.
2. Sahra Jibrili Cali.
3. Xasan Aadan Cali.
4. Cayni Abuukar Gacal.
5. Xaliimo Maxamed Xirsi.
6. Muhib X. Xasan Hugmaal.

La taliye

1. M.B. Savage.

Ihejiye & Sawire

1. Maxamed Muuse Macow (Gaana).
2. C/qaadir Cali Xasan (Ballila).

Madaxa Qaybtu AYA (KMM)

1. A. M. Bookh.

Xiriiriyaasha Madbacadda

1. Xuseen Maxamed Ismaaciif.

Garaage

1. Xaali Cali Xuseen.

Waxaa kalooc mahad gaar ahmaaneed leh Kooxda Farsamada ee Xafiiska UNESCO u qaabilan talo bixinta waxbarashada Soomaallyeed iyo habeesiyaaasha Buggaan daabacaadilisa labaad oo kala ahu

1. SACIID AHMED XUSEEN (Baafu)	LAYOUT
2. MAXAMED CALI SH. SACIID	"
3. CABDULLAHI MAXAMED GACAL	"

LA TALIYAH:

G. RETAMAL
UNESCO EDUCATIONAL ADVISER

THIS MATERIAL WAS RE-EDITED AND RE-WRITTEN
BY THE UNESCO TEAM E.D.C.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Waxbarashada Caafimaadka

